SOBİDER
Sosyal Bilimler Dergisi The Journal of Social Science

Year: 3, Issue: 8, September 2016, pp. 121-144

Yıl: 3, Sayı: 8, Eylül 2016, s. 121-144

Turgay SEBZECIOGLU1

Turgay SEBZECĠOĞLU1

TURKISH CUSTOMS CODED WITH SYMBOLS TO THE IRISH BITIG AND THE PATH OF WISDOM

IRK BĠTĠGG'E SEMBOLLERLE KODLANMIğ TÜRK TÖRESĠ VE BĠLGELĠK YOLU

Summary

Irk Bitig, a book of wisdom, consists of symbolic and artistic expressions. It attempts to convey its message of Turkish customs

Özet

Bir bilgelik kitabı olan *Irk Bitig*, sembolik ve sanatlı anlatımlardan oluÇmuÇ her bir ırk"ıyla Türk töresine ve evrensel erdemlere

and universal virtues to its readers, with each race. The fact that Irk Bitig, which implicitly attempts to impart its teachings to its readers, most likely highly educated in each race, is a fortune-telling book is a difficult claim to prove, based on the book's content. Irk Bitig needs to be re-evaluated in terms of its genre, and interdisciplinary studies based on linguistics, sociology, and folklore should be conducted on it. In this study, the messages regarding Turkish customs and universal virtues revealed in the 5th, 9th, 13th, 17th, 26th, 52nd, 16th, 22nd, 24th, 27th, 29th, 30th, 31st, 35th, 58th, 46th, 49th, 54th, and 57th races examined demonstrate that it would be a mistake to consider the book solely within the scope of religions such as Buddhism or Manichaeism. Consequently, objective readings of Irk Bitig will provide a wealth of information, replete with examples and explanations, regarding the known culture and customs of the Turks, as well as reveal some traces of

iliĢkin mesajını okuyucusuna aktarmaya çalıĢmaktadır. Her bir ırk‟ında, büyük olasılıkla eğitim düzeyi yüksek okuyucularına öğretisini örtük bir biçemle kavratmaya çalıĢan Irk Bitig‟in bir fal kitabı olması, eğer kitabın içeriğinden yola çıkılacaksa kanıtlanması zor bir savdır. Irk Bitig‟in türü açısından yeniden değerlendirilmesi ve üzerinde dil, sosyoloji ve halkbilimi temelinde disiplinler arası çalıĢmaların yapılması gerekmektedir. Bu çalıĢmada, ele alınan 5, 9, 13, 17, 26, 52, 16, 22, 24, 27, 29, 30, 31, 35, 58, 46, 49, 54, 57‟inci ırk‟larda ortaya çıkarılan Türk töresi ve evrensel erdemlere iliĢkin mesajlar, kitabın yalnızca Budizm veya Maniheizm gibi dinler kapsamında ele alınmasının yanlıĢ olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, Irk Bitig‟in nesnel okumaları, Türklerin bilinen kültür ve töresine iliĢkin örnek ve açıklamalarla dolu birçok bilgi vereceği gibi, unutulmuĢ kadim kültürüne

their forgotten ancient culture.

Key words: Old Uyghur Turkish, Irk Bitig, Wisdom book, Turk

Tradition, universal virtues

TURKIC TRADITION AND PATH OF WISDOM CODED WITH

SYMBOLS IN THE IRK BITIG

Abstract

The Irk Bitig, a wisdom book, tries to narrate its message about Turkic

tradition and universal virtues through each of its “ırk” consisted of symbolic and artistic stories to its readers. The theory, that “ the Irk Bitig” is a fortune book which probably tries to

iliĢkin kimi izlerin ortaya çıkmasını sağlayacaktır.

Anahtar kelimeler: Eski Uygur Türkçesi, Irk Bitig, Bilgelik kitabı, Türk

Töresi, evrensel erdemler

TURKIC TRADITION AND PATH OF WISDOM CODED WITH

SYMBOLS IN THE IRK BITIG

Abstract

The Irk Bitig, a wisdom book, tries to narrate its message about Turkic

tradition and universal virtues through each of its “*ırk*” consisted of symbolic and artistic stories to its readers. The theory, that “ *the Irk Bitig*” is a fortune book which probably tries to

allow its readers with higher education level to comprehend its

1Assistant Professor, Mersin University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Turkish Language and Literature, sebzecioglu@yahoo.com

allow its readers with higher education level to comprehend its

1Yrd.Doç.Dr., Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü., sebzecioglu@yahoo.com

[redacted]

Turgay Sebzecioğlu

Turgay Sebzecioğlu

teaching in an implicit form, is rather difficult to prove if main starting point is content of the book. It is necessary that " the Irk Bitig" should be re-evaluated in terms of its type; and interdisciplinary studies are required to be conducted on it on the basis of language, sociology and ethnology. Messages about Turkic tradition and universal virtues revealed through this study within the scope of the 5th, 9th, 13th, 17th th nd th nd th th th th st

teaching in an implicit form, is rather difficult to prove if main starting point is content of the book. It is necessary that " *the Irk Bitig*" should be re-evaluated in terms of its type; and interdisciplinary studies are required to be conducted on it on the basis of language, sociology and ethnology. Messages about Turkic tradition and universal virtues revealed through this study within the scope of the 5th, 9th, 13th, 17th th nd th nd th th th th st th th th th th

th th th th th , 26 , 52 , 16 , 22 , 24 , 27 , 29 , 30 , 31 , 35 , 58 , 46 , 49 , 54 and 57th “ırks”, suggest that it would be mistaken if the book is only considered within the scope of the faiths such as Buddhism or Manichaeism. Conclusively, subjective readings of “the Irk Bitig” would allow to acquire great deal of information on known culture and tradition of Turks rich in terms of examples and explanations; and to reveal some traces of their forgotten ancient culture.

Keywords: Old Uyghur Turkish, the Irk Bitig, wisdom book, The Turkic Custom, universal virtues

1. GĠRĠĞ

The examined copy of the Old Uyghur Turkish work Irk Bitig, from the epilogue at the end

, 26 , 52 , 16 , 22 , 24 , 27 , 29 , 30 , 31 , 35 , 58 , 46 , 49 , 54 and 57th “ırks”, suggest that it would be mistaken if the book is only considered within the scope of the faiths such as Buddhism or Manichaeism. Conclusively, subjective readings of “*the Irk Bitig*” would allow to acquire great deal of information on known culture and tradition of Turks rich in terms of examples and explanations; and to reveal some traces of their forgotten ancient culture.

Keywords: Old Uyghur Turkish, the Irk Bitig, wisdom book, The Turkic Custom, universal virtues

1. GĠRĠğ

Eski Uygur Türkçesi eseri olan Irk Bitig‟in incelenmiĢ nüshası, sonundaki sondeyiĢten

("hatime, colophon") was apparently written on the fifteenth of the second month of the year of the tiger ("bars yıl ékinti ay béǴ yégirmike"). This date corresponds to the 9th century. Although supported by the characteristics of the language and writing, this date is ultimately only an estimate. According to the epilogue in the book, the book was written by a young disciple at the Taygüntan Monastery for his elder brother Sangun ("general") Itachuk, after hearing it from the spiritual guide. The only work in the Runic Alphabet that has survived to the present day in book format, the studied and published copy of Irk Bitig, is in the Manuscripts section of the British Museum in London, number 8212, number 122.

(“hatime, kolofon”) anlaǴıldığı üzere kaplan yılı içindeki ikinci ayın on beǴinde (“bars yıl ékinti ay béǴ yégirmike”) kaleme alınmıǴtır. Bu tarih 9. yüzyıla tekabül etmektedir. Dil ve yazım özelliklerinden de desteklense bu tarih en nihayetinde bir tahminden ibarettir. Kitaptaki sondeyiǴe göre kitap Taygüntan manastırında genç bir mürit tarafından, mürǴit kahinden iǴitilerek ağabeyi Sangun (“general”) Ġtaçük için yazılmıǴtır. Runik Alfabeyle günümüze kadar kitap formatında gelen tek eser olan Irk Bitig‟in, üzerinde çalıǴılmıǴ ve yayımlanmıǴ nüshası Londra‟daki Ġngiliz Müzesinde (The British Museum) Elyazmaları bölümünde 8212 numara ile122

This book, the only complete text, was first published by V. Thomsen in the Journal of the Royal Asiatic Society in 1912. After V. Thomsen, many researchers worked on the work, including Hüseyin Namık Orkun,

kayıtlıdır. Eksiği bulunmayan tek metin olan bu kitap, ilk defa V. Thomsen tarafından 1912 yılında Journal of Royal Asiatic Society dergisinde yayımlanmıǴtır. V. Thomsen„dan sonra eser üzerinde Hüseyin Namık Orkun, Sergey

Sergey Efimovich Malov, Sir Gerard Clauson, Marcel Erdal, James R. Hamilton, Teruyuki Ikeda, and Talat Tekin. The only researcher with a monograph on the work is Talat Tekin (2013). The work consists of 65 races, their short comments, and an epilogue.

Efimovich Malov, Sir Gerard Clauson, Marcel Erdal, James R. Hamilton, Teruyuki Ġkeda ve Talat Tekin gibi birçok araĢtırıcı çalıĢmıĢtır. Eser üzerinde monografisi bulunan tek araĢtırmacı ise Talat Tekin‟dir (2013). Eser; 65 ırk, onların kısa yorumları ile bir de sondeyiĢten oluĢmaktadır.

The main purpose of this study is to examine the implicit or explicit aspects of the races it deals with.

Bu çalıĢmanın temel amacı ele aldığı ırk‟larda örtük ya da açık bir biçimde yerleĢik

The aim of this study is to analyze the messages regarding Turkish customs and virtues found in Irk Bitig. Another aim of this study is to present content findings that prove that Irk Bitig is not a book of fortune-telling or prophecy. When this book is examined in detail, it will be seen that it contains a wealth of information regarding Turkish customs and universal virtues among artistic expressions full of metaphors. On the other hand, the fortune-telling or prophecies do not have the direct purpose of conveying wisdom or presenting a teaching. Therefore, if this is a book of fortune-telling, it contains content that contradicts

bulunan Türk töresi ve *erdem*lere (fazilet) iliĢkin mesajların çözümlemesini yapmaktır. Irk Bitig‟in bir fal ya da kehanet kitabı olmadığını kanıtlayan içerik bulgularını ortaya koyabilmek, bu çalıĢmanın bir diğer amacıdır. Bu kitap, etraflıca ele alındığında görülecektir ki, mecazlarla dolu sanatlı ifadeler arasında Türk töresine ve evrensel erdemlere iliĢkin birçok bilgiyi bulundurmaktadır. Buna karĢın, falların veya kehanetlerin doğrudan bilgelik aktarmak, bir öğretiyi sunmak gibi amaçları bulunmamaktadır. Dolayısıyla, eğer bu bir fal kitabıysa amacıyla çeliĢen bir içerik taĢıyor demektir. Sonunda yer alan

its purpose. The epilogue at the end provides one of the important evidence that this book is not a book of fortune-telling. The writer of the epilogue says: Amtı amrak oglanım, ança biliŋler: Bu kiraz bitig edgü ol. Ançıp alku kentü ülügi erklig ol (Translation: Now, my dear children, understand well that this book of teachings is beneficial (and full of many advices); however, everyone's fortune (i.e., what they gain from life) is their own responsibility). From this premise, it is clear that the book contains useful information that will guide a person's life. The author must have wanted to underscore his message that the advice in the book may be good, but it is meaningless if you do not put it into practice. He is saying, "If you do not put it into practice, the teachings in the book will be of no benefit to you." The phrase "ülüg" in the last sentence is used only for

sondeyiĢ, bu kitabın fal kitabı olmadığına iliĢkin önemli delillerden birini sunmaktadır. SondeyiĢi yazan kiĢi Ģöyle demektedir: **Amtı amrak oglanım, ança biliŋler: Bu ırk bitig edgü ol. Ançıp alku kentü ülügi erklig ol** (çevirisi: *Şimdi sevgili çocuklarım, iyice anlayınız ki bu öğreti kitabı faydalıdır (ve birçok nasihatlarla doludur); lakin, herkesin talihi, (yani hayattan kazandıkları) kendisinin sorumluluğundadır*). Bu, önermeden anlaĢılıyor ki, kitap insanın hayatına yön verecek yararlı bilgiler içermektedir. Yazar, kitaptaki nasihatler güzel olabilir ama onları hayata geçirmedikten sonra hiçbir anlamı olmaz, mesajının altını çizmek istemiĢ olmalı. Onları hayata geçirmezsen kitaptaki öğretinin sana bir faydası olmaz, demektedir. SondeyiĢteki “ülüg” ibaresini yalnızca

2016, pp. 121-144 *121-144*

[redacted]

Turkish Tradition and Wisdom Path Encoded with Symbols for Irk Bitig

Irk Bitig'e Sembollerle Kodlanmış Türk Töresi ve Bilgelik Yolu

While it's not inconsistent to relate "ırk bitig" to "fortune" by taking it in the sense of "fate," it's not as meaningful as considering "ırk bitig" as a "book of teachings." At least, when compared to a book of teachings, the possibility of a book of fortune being called "useful" is much more remote.

"kader" anlamıyla ele alarak ırk"ı "fal" anlamıyla iliGkilendirmek tutarsızlık içermese de "ırk bitig"in bir "öğreti kitabı" olarak düGünülmesi kadar anlamlı değildir. En azından bir öğreti kitabıyla karGılaGtırıldığında fal kitabının "yararlı" olarak adlandırılması çok daha uzak bir olasılık taGımaktadır.

Studies on the content of Irk Bitig have mostly been at the level of individual concepts,

Irk Bitig"in içeriğine iliGkin çalıGmalar daha çok tek tek kavramlar düzeyinde olmuG,

The propositions presented by Irks within a context have not been touched upon much. The articles by Stebleva (2011),

ırk"ların bir bağlam etrafında sunduğu önermelere çok fazla değinilmemiGtir. Stebleva (2011), Seçkin (2015) ve

Seçkin (2015) and Sebzecioğlu (2016) went beyond these studies and included the context of Irks as well. However, Stebleva (2011) and Seçkin (2015) associated the teachings of the book mainly with Buddhist, Manichaean and Shamanist concepts, and continued to maintain the claim that it is a fortune-telling book without any discussion. The fact that every concept in Irks is associated with Shamanist, Buddhist or Manichaean concepts cannot be direct evidence for the claim that Irk Bitig is a fortune-telling book. Based on its association with various religions, it can perhaps be said to be a religious book; However, as Stebleva points out, its religious content is actually a controversial issue (2011: 198). Although Stebleva (2011) included the pre-Shamanist beliefs of the Turks in Irk Bitig, he did not go into detail about them. However, in his work, he discussed Manichaeism and Buddhism in detail; however, he did not explain their direct connection to races. Attributing the content of Irk Bitig to the Manichaean, Buddhist, and Shamanist universes, or to an interaction (mixture) of these, based solely on the opposition of good and evil, fable-type

Sebzecioğlu‟nun (2016) makaleleri, bu çalıĢmaların dıĢına çıkarak ırk‟lardaki bağlamı da iĢin içine katmıĢtır. Ancak, Stebleva (2011) ve Seçkin (2015), kitabın öğretilerini ağırlıklı olarak Budist, Maniheist ve Ģamanist kavramlarla iliĢkilendirmiĢ, fal kitabı olduğu savını ise hiç tartıĢmadan sürdürmeye devam etmiĢlerdir. Irk‟lardaki her kavramın Ģamanist, Budist veya Maniheist kavramlarla iliĢkilendirilmesi Irk Bitig‟in bir fal kitabı olduğu savına doğrudan kanıt olamaz. ÇeĢitli dinlerle iliĢkilendirilmesinden yola çıkılarak belki dinî bir kitap olduğu söylenebilir; ancak, Stebleva‟nın da belirttiği gibi, dinî bir içeriğe sahip olduğu da gerçekte tartıĢmalı bir konudur (2011: 198). Stebleva (2011), Irk Bitig‟e Türklerin Ģamanizm öncesi inançlarını dahil etse de bunların ayrıntısına girmemiĢtir. Buna karĢın, çalıĢmasında, ayrıntılı olarak Maniheizm ve Budizmden söz etmiĢ; ne var ki bunların doğrudan ırk‟larla bağıntısını açıklamamıĢtır. Yalnızca, *iyilik-kötülük* karĢıtlığından, fabl türündeki anlatımlardan; ırk‟ların içinde geçen *aydınlık* , *kurtuluş*, *beyaz at* gibi kavramlardan yola çıkarak Irk Bitig‟in içeriğini Maniheist,

narratives, and concepts such as enlightenment, salvation, and white horses within races, is no more scientific an inference than attributing it primarily to ancient Turkish traditions extending from the past to the present.

Budist, ġamanist evrene ya da bunların bir etkileĢimine (karmasına) bağlamak, ağırlıklı olarak geçmiĢten günümüze uzanan kadim Türk töresine bağlamaktan daha bilimsel bir çıkarım değildir.

Klyashtorniy sees the races in the book as part of a larger text, an epic.

KlyaĢtorniy, kitaptaki ırk‟ları daha büyük bir metnin, bir destanın parçası olarak

He thought about the epic he assumed and tried to reconstruct it using them (1992, cited in Kaya 2008: 6). This effort by Klyashtorniy is one of the indicators that Irk Bitig cannot be fit into the mold of being a fortune-telling book. Parallel to the argument of this study, Keleş (2014), who argues that Irk Bitig is not a fortune-telling book, stated that there is strong evidence that this book is a work based on a game, especially for the children of the khan or the people of the road of the time, which gives advice, educates,

düĢünmüĢ ve onları kullanarak varsaydığı destanı yeniden oluĢturmaya çalıĢmıĢtır (1992 aktaran: Kaya 2008: 6). KlyaĢtorniy‟in bu çabası Irk Bitig‟in fal kitabı olma kalıbına sığdırılamadığına iliĢkin göstergelerden biridir. Bu çalıĢmanın savına koĢut olarak Irk Bitig‟in bir fal kitabı olmadığını savunan KeleĢ (2014), bu kitabın bugün oynanan bir tür “kızma birader” gibi sayısal hareketlerle gelinen duraklarda, öğütler veren, eğiten, tehlikeleri güzellikleri, doğru hareketleri, stratejileri, eğlence

teaches dangers, correct movements, strategies, and entertainment at stops reached through numerical movements, like a kind of "ludo brother" game played today. He underlined that this fact about the book is still told by some Uyghurs, who are recognized as wise people in East Turkestan. Several hypotheses can be put forward as to whether the triple numerical system at the beginning of each race is actually part of a game similar to "ludo" (ludo), as suggested by Keleş (2004), or a type of bone fortune-telling. The "kumalak fortune-telling" widely used among the Kyrgyz, Kazakh, and Uzbek people (see İnan 1986: 156-157) also features a triple component (left shoulder, head, right shoulder) similar to the circle system in Irk Bitig (Aydoğanlar 2012: 27). While this similarity is significant evidence that Irk Bitig may have been a fortune-telling book, it remains a tentative assertion. For example, although playing cards are derived from tarot cards, they are today primarily used for gaming purposes. Indeed, while the anklebone has been used for fortune-telling throughout history, there are many games based on it in the Turkic world

ile belleten, özellikle kağan çocuklarına veya dönemin yol ehline yönelik oyuna dayalı bir eser olduğuna iliĢkin güçlü bulgular olduğunu belirtmiĢ, kitap hakkındaki bu gerçeğin bugün hala Doğu Türkistan‟da bilge olarak tanınan bazı Uygurlarca da söylendiğinin altını çizmiĢtir. Her bir ırk‟ın baĢında yer alan üçlü sayısal sistemin gerçekten KeleĢ‟in (2004) söylediği gibi "kızma birader" benzeri bir oyunun parçası mı, yoksa bir tür kemik falı mı olduğu hususunda birkaç önerme ortaya koymak mümkündür. Kırgız, Kazak ve Özbeklerde yaygın olarak kullanılan "kumalak falı"nda (bk. Ġnan 1986: 156-157) da Irk Bitig‟deki daire sistemine benzer bir üçlü bileĢen (sol omuz, baĢ, sağ omuz) bulunmaktadır (Aydoğanlar 2012: 27). Bu benzerlik, Irk Bitig‟in bir fal kitabı olabileceğine iliĢkin önemli bir kanıtsa da çıkarımlık bir sav olmaktan öteye geçmez. Sözgelimi oyun kartları (iskambil) her ne kadar tarot kartlarından türemiĢ olsa bile günümüzde daha çok oyun amaçlı olarak kullanılmaktadır. Nitekim, aĢık kemiği de tarih boyunca fal amaçlı olarak kullanılmıĢ olsa da Türk dünyasında üzerine kurulu birçok

(Sümbüllü 2015: 19-20). Therefore, even if the origin of the tripartite system in Irk Bitig is sandalak fortune-telling, it may have been used to convey teachings in an entertaining way. In short, it's important to remember the subtle boundaries that have developed over time between fortune-telling systems and games.

oyun bulunmaktadır (Sümbüllü 2015: 19-20). Dolayısıyla, Irk Bitig‟deki üçlü sistemin kökeni kumalak falı olsa bile öğretileri eğlenceli bir yöntemle aktarmak için kullanılmıĢ olabilir. Kısacası, fal sistemleriyle oyunlar arasında zamanla oluĢan ince sınırları akıldan çıkarmamak gerekir.

[redacted]

Turgay Sebzecioğlu

Turgay Sebzecioğlu

In conclusion, if we relate it to the general thesis of this study, Irk Bitig is the Turks'

Sonuç olarak, bu çalıĢmanın genel savıyla iliĢkilendirerek söylersek, Irk Bitig, Türklerin

It is a book of wisdom containing information on ancient customs and perhaps the virtues developed by humanity over thousands of years. In this context, it serves as one of the preliminary studies that formed the intellectual world of Kutadgu Bilig. Although Irk Bitig is said to have been written under the influence of Buddhism and Kutadgu Bilig under the influence of Islam, it is clear that both can be linked to a more ancient and common custom. Indeed, the fact that the Dede Korkut stories, despite bearing Islamic elements, are part of an older Oğuzname better exemplifies what is meant by ancient and common custom. While the extant copy of Irk Bitig is known to date from the 9th century, we do not yet have information on its content. Therefore, influences such as Buddhism or Shamanism may have been contemporaneous additions to the period in which the present copy was written. Discovering the teachings often

kadim töresine ve belki insanoğlunun binlerce yılda oluĢturduğu erdemlere iliĢkin bilgiler içeren bir bilgelik kitabıdır. Bu bağlamda, Kutadgu Bilig‟in düĢünsel dünyasını oluĢturan ön çalıĢmalardan biri gibidir. Irk Bitig‟in Budizm, Kutadgu Bilig‟in İslam etkisi altında yazıldığı söylense bile her ikisinin de daha kadim ve ortak bir töreye bağlanabileceği açıktır. Nitekim Dede Korkut hikayelerinin İslamî öğeler taĢıdığı hâlde daha eski bir Oğuznâme‟nin parçası olması, kadim ve ortak töreden ne kastedildiğini daha iyi örnekleyecektir. Irk Bitig‟in eldeki nüshasının 9. yüzyıldan kaldığı bilinse de içeriğinin ne kadar eski olduğuna iliĢkin henüz bir bilgiye sahip değiliz. Dolayısıyla, Budizm ya da şamanizm gibi etkiler elimizdeki nüshanın yazıldığı döneme iliĢkin eĢzamanlı eklentiler olabilir. Irk‟larda çoğu zaman çeĢitli semboller ve küçük öykülerle anlatılan öğretileri

conveyed through various symbols and short stories in races requires a deep understanding and analysis. This study represents only a small step in the textual analysis of races. Certain "deficiencies" or "inaccuracies" that may arise in the content analysis will necessitate further academic research. In this context, if our study can be a pioneering study that triggers new studies, it will have fulfilled an important mission.

keĢfetmek derin bir bakıĢı ve çözümlemeyi gerektirmektedir. Bu çalıĢma, ırk‟lara iliĢkin yapılacak metinsel çözümlemelerin yalnızca küçük bir adımını içermektedir. Ġçerik çözümlemesine iliĢkin çıkması muhtemel kimi "eksiklik"ler veya "yanlıĢlık"lar, yeni akademik çalıĢmaların yapılmasını gerektirecektir. Bu bağlamda, çalıĢmamız, yeni çalıĢmaların tetikleyen öncü çalıĢmalardan biri olabilirse önemli bir görevi yerine getirmiĢ olacaktır.

2. Instructive Messages Regarding Turkish Traditions and Universal Virtues in the Races

2. Irk'larda Türk Töresi ve Evrensel Erdemlere ĠliĢkin Öğretici Mesajlar

5, 9, 13, 17, 26, 52, 16, 22, 24, 27, 29, 30, 31, 35, 58, 46, 49, analyzed in this study

Bu çalıĢmada çözümlenen 5, 9, 13, 17, 26, 52, 16, 22, 24, 27, 29, 30, 31, 35, 58, 46, 49,

The analyses regarding the content of the 54th and 57th races, as mentioned in the Introduction, are merely suggestions. However, the scientific basis for these suggestions rests on three pillars: (i) Turkish customs, (ii) proverbs that carry our ancient teachings to the present day, and (iii) universal

54, 57‟inci ırk‟ların içeriğine iliĢkin çözümlemeler, *Giriş* bölümünde söz edildiği gibi, birer öneri niteliğindedir. Ancak, bu önerilerin bilimsel zemini üçlü bir ayağa otutulmuĢtur: (i) *Türk töresi*, (ii) kadim öğretilerimizi günümüze taĢıyan *atasözleri* ve (iii) *evrensel erdemler*. Hâlâ fal ya da kehanet kitabı olduğu

virtues. The content of the races in Irk Bitig, which is still unquestionably accepted as a book of fortune-telling or prophecy,

tartıĢılmadan kabul edilen Irk Bitig‟deki ırk‟ların içerik

Studies on its analysis are virtually nonexistent even today. Therefore, there is a need for such studies that comprehensively delve into the teachings of Irk Bitig, which possesses a symbolic and artistic language. Even potential criticisms of the inferences contained in this study will contribute to the field. Indeed, although numerous academic studies have been conducted on the content of the Orkhon Inscriptions, new ones continue to be published. If criticisms or original perspectives had not translated into academic production, we would not have the rich literature on the Orkhon Inscriptions today.

çözümlemesine iliĢkin çalıĢmalar günümüzde bile yok düzeyindedir. Dolayısıyla, sembolik ve sanatlı bir dili olan Irk Bitig‟deki öğretilerin derinine kapsamlı bir biçimde inen bu tür çalıĢmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Bu çalıĢmada yer alan çıkarımlara iliĢkin muhtemel eleĢtiriler bile yine bu alana katkı sağlayacaktır. Nitekim, Orhon Yazıtlarının içeriğine iliĢkin bile birçok akademik çalıĢma yapılmıĢ olmasına rağmen, yenileri yapılmaya devam etmektedir. EleĢtiriler ya da özgün görüĢler akademik ürüne dönmeseydi, bugün Orhun Yazıtlarıyla ilgili zengin bir literatüre sahip olamazdık.

In this section, the races analyzed in terms of the

Bu bölümde, ilettiği mesajlar odağında

messages they convey are presented under separate subheadings.

çözümlenen ırk‟lar, ayrı alt baĢlıklar altında Irk

They are given according to their order in Bitig. Next to each subheading, sentences summarizing the teachings conveyed in the race are added in quotation marks.

Bitig‟deki sıralamalarına göre verilmiĢtir. Her bir alt baĢlığın yanına, tırnak içinde, ırk‟ta aktarılan öğretiyi özetleyen tümceler eklenmiĢtir.

2.1. (5th Race): “Set the goal at the beginning”

2.1. (5’inci Irk): “Hedefi en baĢta belirle”

In the 5th race, every individual and perhaps every being exists in the universe for a reason,

5‟inci ırk‟ta, her bireyin ve belki her varlığın bir neden üzere evrende var olduğuna ve

There is a belief that they were created to fulfill a unique purpose. As understood from the race, being assigned to certain tasks in the universe is tied to reasons. To become a stallion with golden hoofs, one must be born from a white mare, and to become a camel with a golden muzzle, one must be born from a white she-camel. The proverb, “A hero is born from a mother, a horse from a mare,” evokes this race. Those born from a black she-camel will also have another

kendine özgü bir amacı gerçekleĢtirmek için yaratıldığına inanma söz konusudur. Irk‟tan anlaĢıldığı üzere, evrende kimi iĢler için görevli olma nedenlere bağlanmıĢtır. Altın toynaklı aygır olmak için ak kısraktan, altın burunsalıklı deve olmak için de beyaz diĢi deveden doğmak gerekmektedir. “Kahraman, anadan doğar, at kısraktan” atasözü bu ırk‟ı çağrıĢtırmaktadır. Kara diĢi deveden doğanın da bir baĢka

beautiful feature, but their mission in the universe will be different. In other words, every being has a kind of innate genetic dough to evolve into their own reality. Indeed, as mentioned in the race, a gentleman who came home and saw his wife giving birth to a boy said, “This boy deserves to be a prince!” But if it had been a girl, he would have made a different wish, perhaps “This boy deserves to be a princess!”

güzel özelliği olacak ama evrendeki görevi daha farklı olacaktır. Yani, her varlığın kendi gerçeğine evirilmek üzere bir nevi doğuŞtan genetik olarak getirdiği hamuru bulunmaktadır. Nitekim, ırkıŞta söz edildiği üzere, evine gelen bey, eŞinin erkek çocuk doğurduğunu görünce “Bu çocuğa beylik yaraŞır!” demiŞtir; ama kız çocuğu olsaydı baŞka bir dilekte bulunacaktı, belki “Bu çocuğa prenses olmak yaraŞır!” diyecekti.

SOBIDER

The Journal of Social Science / Year: 3, Issue: 8, September 2016, pp. 121-144

SOBİDER

Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Science / Yıl: 3, Sayı: 8, Eylül 2016, s. 121-144

[redacted]

Turkish Tradition and Wisdom Path Encoded with Symbols for Irk Bitig

Irk Bitig’e Sembollerle Kodlanmış Türk Töresi ve Bilgelik Yolu

(5) a. Transcription

Beg er yuntyngaru barmiḲ: Āk bési kulunlamić. A golden sole is not good. There is no white sole: I don't have a cotton shoe. Golden budl(a)lug bugralyk yaragay. Ebingeru barmiḲ: The third edge is struck. Beglik is not good. Negative beg ermiḲ.

[Ança biliŋler:] Anyıg edgü ol.

b1. Tekin (2013) translation

The lord went towards his horses. (He saw that) the white mare had given birth. (He thought that) it would suit this colt to be a

(5) a. **Yazıçevrimi**

Beg er yuntıŋaru barmiḲ: Āk bési kulunlamiḲ. Altun tuyuglug adgırlık yaragay. Tebesiŋerü barmiḲ: Ürüŋ ingeni botulamiḲ. Altun budl(a)lug bugralık yaragay. Ebiŋerü barmiḲ: Üçünç kunçuyı urılanmiḲ. Beglik yaragay tér. Meŋilig beg ermiḲ.

[Ança biliŋler:] Anyıg edgü ol.

b1. **Tekin (2013) çevirisi**

Bey atlarına doğru gitmiş. (Bakmış ki) ak kısarağı yavrulamış. (Bu taya) altın toynaklı bir aygır olmak yaraşır (diye düşünmüş). (Bey

stallion with golden hoofs. (He thought that) the lord went towards his camels. (He saw that) the white she-camel had given birth. (He thought that) it would suit this horse with a golden noseband. (The lord this time) went towards his home. (He saw that) the third princess had given birth to a boy. (He thought that) it would suit this one as a principality. (It seems that) he was a happy principality.

bu kez) develerine doğru gitmiş. (Bakmış ki) beyaz dişi devesi yavrulamış. (Buna) altın burunsalıklı buğra olmak yaraşır (diye düşünmüş). (Bey bu kez de) evine doğru gitmiş. (Bakmış ki) üçüncü prensesi (bir) oğlan doğurmuş. (Buna da) beylik yaraşır (diye düşünmüş), der. (Anlaşılan) mutlu (bir) bey imiş.

(Just know:) (This fortune-telling) is very good.

(Öylece biliniz:) (Bu fal) çok iyidir.

b2. Yıldırım et al. (2013) translation

b2. **Yıldırım ve diğ. (2013) çevirisi**

(The fortune says): "A gentleman went to his horses. His white

(Fal şöyle) der: "Bir bey atlarına doğru gitmiş. Ak kısrağı

mare had a calf. "(This colt) would be a stallion with golden hooves!" He went to his camels. His white camel had a calf. " (This calf) would be a male camel with a golden noseband."

yavrulamış. "(Bu taya) altın toynaklı aygır olmak yaraşır!" Develerine doğru gitmiş. Beyaz devesi yavrulanmış. "(Bu yavru deveye) altın burunsalıklı erkek deve olmak

"It suits him!" He came towards his house. Thirdly, his wife gave birth to a son. "(This child) suits him as a lord!" (The fortune continues as follows:) "This lord) was a happy lord."

yaraşır!" Evine doğru gelmiş. Üçüncü olarak, karısı bir oğlan çocuğu doğurmuş. "(Bu çocuğa) beylik yaraşır!" (Fal devamında şöyle der:) "Bu bey) mutlu bir bey imiş."

"(This fortune telling) is very good."

"(Bu fal) çok iyidir."

b3. Orkun (1994) translation

b3. **Orkun (1994) çevirisi**

The Bey went to his men's horses, his white mare gave birth to a

Bey er atlarına doğru varmış ak kısarağı tay doğurmuş altun

foal, good for the golden-shod stallion, he went to his camels, his white she-camel gave birth to a male calf. The golden male was good for the camel, he came to his home, his third wife (princess) gave birth to a male child, good for the Bey. Mesut Bey was a man.

nallı aygırlığa yarar develerine doğru varmış beyaz dişi devesi erkek yavru doğurmuş. Altun erkek develiğe yarar evine doğru gelmiş üçüncü olarak zevcesi (prenses) erkek çocuk doğurmuş beyliğe yarar. Mesut bey er imiş.

This is so good.

Fena iyidir bu.

Another message conveyed by the 5th Race, albeit indirectly, is that goals should be set from the very beginning, but that the goal should always be the best. In other words, the message is, "Whatever you are going to be, be the best!" When viewed from the perspective of child education, this message is like another expression of the proverb, "A tree bends while it's young."

5‟inci ırk‟ın dolaylı da olsa verdiği bir diğer mesaj hedeflerin en baĢtan itibaren belirlenmesi ama belirlenecek hedefin de her zaman için en iyisi olması gerektiğine iliĢkindir. Yani bir açıdan “Ne olacaksan ol en iyisi ol!” mesajı verilmektedir. Bu mesaja çocukların eğitimi açısından bakıldığında, “Ağaç yaĢken eğilir” atasözünün bir baĢka ifadesi gibidir.

The family mentioned in the race should be the top-

Irk‟ta sözü edilen aile devlette üst düzey

level administrator in the state. This is for the man (men)

yönetici olmalıdır. Bunu, *er* (adam) için

It can be understood from the words "beg" (lord) and "kunçuy" (princess; lord's wife) used for his wife. Therefore, it can be said that the expectation of "chiefdom" for his sons is natural. Therefore, it can be said that there is a family tradition in terms of education or profession in society. In other words, the family

kullanılan *beg* (bey), eẹi için kullanılan *kunçuy* (prenses; bey eẹi) sözcüklerinden anlamak mümkündür. Dolayısıyla, oğulları için "beylik" beklentisinin doğal olduğu söylenebilir. O hâlde toplumda eğitim ya da mesleki anlamda bir aile geleneğinin var olduğu söylenebilir. Yani, ailesi

[redacted]

A child born to a blacksmith was encouraged to become a good blacksmith, and those born to a seafaring family were trained to become a good sailor. It's perhaps not surprising that, in a time before the university system, training in at least some branches requiring mastery was conducted within families skilled in that field. A child's specialization, based on the family they were born into, may be another dynamic that gave rise to the proverb, "A tree bends while it's young."

demirci olan bir çocuk daha doğar doğmaz iyi bir demirci, ailesi gemici olan ise iyi bir denizci olmaya yönlendirilmekte, bu yönde eğitim verilmekteydi. Günümüz üniversite sisteminin olmadığı dönemlerde, en azından ustalık gerektiren bazı branÇlara yönelik eğitimin o iÇin ehli aileler içinde gerçekleÇtirilmesi ÇaÇırtıcı olmasa gerek. Doğulan aileye göre çocuğun branÇlaÇması "Ağaç yaÇken eğilir" atasözünün ortaya çıkmasına neden olan dinamiklerden bir baÇkası olabilir.

> The 5th race also emphasizes the importance of wishing well and always thinking positively.

> 5"inci ırk, iyi dileklerde bulunmanın ve her zaman olumlu düÇünmenin önemine de

The lord who saw the white mare, the white she-camel, and his wife giving birth made good wishes for each of them and perhaps in a sense called out to God for these births to be auspicious.

vurgu yapmaktadır. Ak kısrak, beyaz diÇi deve ve eÇinin doğurduğunu gören bey her birinde güzel dileklerde bulunmuÇ ve belki bir anlamda bu doğumların hayırlı olması için Tanrı"ya seslenmiÇtir.

2.2. (9th Race): “Anger is fire”

In this study, Irk Bitig is considered as a teaching book as mentioned in the Introduction.

This book was most likely written to educate kagans and other high-ranking officials. The qualities that a kagan, a high-ranking administrator, or more generally, a person progressing on the path of wisdom are conveyed in an artistic and symbolic language. The content of many races proves this (see Sebzecioğlu 2016). When analyzing races, this fundamental context should be taken into account in all races. Therefore, it is a predictable inference that the 9th race also explains one of the characteristics that a kagan (or a ruler) should have. Otherwise, it would be meaningless to evaluate the description of a house burning down in the 9th race in terms of good and bad. In other words, in a book of teachings like Irk Bitig, the question "Why was a house burning down considered 'bad'?" The answer to the question cannot be, "Because a

2.2. (9’uncu Irk): “Öfke ateĢtir”

Bu çalıĢmada Irk Bitig, *Giriş* bölümünde değinildiği üzere bir öğreti kitabı olarak ele alınmıĢtır. Bu kitap, büyük bir olasılıkla, kağanları ve diğer üst düzey yöneticileri eğitmek için yazılmıĢ olmalıdır. Bir kağanda, üst düzey bir yöneticide veya daha genel bağlamda bilgelik yolunda ilerleyen bir insanda bulunması gereken vasıflar, sanatlı ve sembolik bir dille aktarılmıĢtır. Birçok ırk‟ın içeriği bunu kanıtlamaktadır (bk. Sebzecioğlu 2016). Irk‟lar çözümlenirken bu temel bağlamın bütün ırk‟larda göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Dolayısıyla, 9‟uncu ırk‟ın da bir kağanda (veya bir yöneticide) bulunması gereken özelliklerden birini açıklıyor olması tahmin edilebilir bir çıkarımdır. Aksi takdirde, 9‟uncu ırk‟ta bir evin yanmasına iliĢkin betimlemenin iyi-kötü karĢıtlığında değerlendirilmiĢ olması anlamsız olacaktır. Yani, Irk Bitig gibi bir öğreti kitabında “Bir evin yanması neden “kötü”

We must offer suggestions on this matter to decipher the content of the "raks" (races) written in a sophisticated and artistic language. In the 9th race, the concept of the "big house" represents human material and spiritual achievements, while the concept of the "fire" that turns the house into ashes represents anger. Since we cannot directly question the author(s) of "Irk Bitig," we have no choice but to make context-based inferences based on the available data. If criticisms lead to new research, we will be able to make further progress in deciphering the symbols of the races.

ve sanatlı bir dille yazılmıĢ ırk‟ların içeriğini çözmek için bu konuda öneriler sunmak zorundayız. 9‟uncu ırk‟ta “büyük ev” kavramı ile insanın maddi ve manevi kazanımları, evi küle dönüĢtüren “ateĢ” kavramıyla ise öfke temsil ediliyor olmalıdır. Irk Bitig‟in yazarı ya da yazarlarına doğrudan soru sormamız mümkün olmadığına göre eldeki verilere dayanarak bağlam odaklı çıkarımlar yapmaktan baĢka Ģansımız bulunmamaktadır. EleĢtiriler, yeni çalıĢmaları doğurursa ırk‟ların sembollerini çözmek hususunda daha fazla yol alabileceğiz.

(9) a. Transcription

(9) a. **Yazıçevrimi**

Worm and hortenmiĢ.
Woman gives words, bükiŋe

Ulug eb örtenmiĢ.
Katıŋa tegi kalmaduk, bükiŋe

gives code [ad]uk ter.

tegi kodm[ad]uk tér.

So you know: It's closed.

Ança biliŋler: Yablak ol.

b1. Tekin (2013) translation

b1. **Tekin (2013) çevirisi**

A big house has burned down. There is no part of it left, not even one floor, not even one corner, not even one corner is left unburned.

Büyük (bir) ev yanmış. Katına kadar (sağlam yeri) kalmamış, köşe-bucağına kadar (yanmadık yeri) kalmamış, der.

Just know that (this fortune telling) is bad.

Öylece biliniz: (Bu fal) kötüdür.

b2. Yıldırım et al. (2013) translation

b2. **Yıldırım ve diğ. (2013) çevirisi**

(The fortune says): "A big house has burned down. Not a single floor or corner of the house is left."

(Fal şöyle) der: "Büyük bir ev yanmış. Evin ne bir katı ne de bir köşesi kalmış."

SOBIDER

The Journal of Social Science / Year: 3, Issue: 8, September 2016, pp. 121-144

SOBİDER

Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Science / Yıl: 3, Sayı: 8, Eylül 2016, s. 121-144

Turkish Tradition and Wisdom Path Encoded with Symbols for Irk Bitig

Irk Bitig'e Sembollerle Kodlanmış Türk Töresi ve Bilgelik Yolu

"Just know that (this fortune-telling) is bad."

"Öylece biliniz: (Bu fal) kötüdür."

b3. Orkun (1994) translation

b3. **Orkun (1994) çevirisi**

A big house was burned down and not even a single floor remained.

Büyük (bir) ev yanıp bitmiş katına kadar kalmamış zaviyesine kadar kalmamıştır.

Know that this is bad.

Bunu biliniz fenadır bu.

The 9th race, as briefly mentioned above, is like a fire analogy for anger or thoughtless mistakes. It's such a fire that it burns you and others, its message being emphasized. Like a house burning down, anger leaves no corner unturned and squanders all prior accumulations. These accumulations are both material and spiritual. Anger breaks friendships, diminishes respect for a ruler (kagan or bey), and even causes physical harm. Our proverb, "He who rises in anger, sits down with harm," is another expression of this race. As understood from the race, fire is such a destructive force that the size of the house does not diminish its impact. For this reason, the 9th race warns its interlocutors who are on the path of khanate or wisdom with the advice, "Do not trust your multi-storey house, do not think that what you have gained is permanent, one mistake you make could cause all your gains to turn into ashes!"

9‟uncu ırk, yukarıda kısaca değinildiği gibi, öfkenin veya düĢüncesizce yapılan hataların ateĢ benzetmesiyle bir aktarımı gibidir. Öyle bir ateĢtir ki öfke, seni de yakar baĢkalarını da mesajının altı çizilmiĢtir. Bir evin yanması gibi öfke, köĢe bucak bırakmaz ve daha önce var olan bütün birikimleri heba eder. O birikimler maddi ve manevi birikimlerdir. Öfke, dostlukları bitirir, bir yöneticiye (kağana ya da beye) olan saygıyı azaltır ve hatta insanlara fiziksel zararlar verir. “Öfkeyle kalkan zararla oturur” atasözümüz bu ırk‟ın bir baĢka ifadesi gibidir. Irk‟tan anlaĢıldığı üzere, ateĢ öyle bir yok edicidir ki evin boyutları onun tesirini azaltmaz. Bundan dolayı, 9‟uncu ırk kağanlık ya da bilgelik yolunda ilerleyen muhataplarını, *Sakın çok katlı evine güvenme, kazandıklarının daimî olduğunu düşünme, yapacağın bir hata bütün kazançlarının küle dönüşmesine neden olabilir!* öğüdüyle uyarmaktadır.

Since Irk Bitig is a teaching book full of symbols, there is no reference to the word "home" in this race.

Irk Bitig, sembollerle dolu bir öğreti kitabı olduğu için bu ırk‟ta, “ev” sözcüğüne iliĢkin

It can easily be said that the choice is not coincidental. Among the Turks, the "sky" is likened to a tent. A similarity has been established between the pole of the sky ("World Pole", "Temir Kazık", "Golden Pole", "World Tree") and the tent pole. The chimney of the tent is like the pole star or the gate of the sky (Bayat 2007a: 58-59; Ögel 2010b: 171, 174). For this reason, the Turks consider their houses to be the symbol of the universe or the 127

seçimin tesadüfî olmadığı rahatlıkla söylenebilir. Türklerde “gök” bir çadıra benzetilmiĢtir. Göğün direği (“Dünya Direği”, “Temir Kazık”, “Altın Direk”, “Dünya Ağacı”) ile çadır direği arasında bir benzerlik kurulmuĢtur. Çadırın bacası kutup yıldızı ya da göğün kapısı gibidir (Bayat 2007a: 58-59; Ögel 2010b: 171, 174). Bundan dolayıdır ki Türkler evlerini evrenin veya

they perceive it as a small example of the world. Again, it is possible to associate the importance of the concept of “hearth” with the concept of “home” among Turks. Therefore, the burning down of “home,” such an important concept, must have had a connotation

dünyanın küçük bir örneği gibi algılar. Yine “ocak” kavramının Türklerdeki önemiyle “ev” kavramını iliĢkilendirmek mümkündür. O hâlde, bu kadar önemli bir kavram olan “ev”in yanıp kül olması, Irk Bitig‟i yazan ve okuyanların zihinlerinde kıyamete eĢdeğer bir çağrıĢım

equivalent to doomsday in the minds of those who wrote and read Irk Bitig. Looking at some expressions in which the words “home” and “bark,” which are often used together with it, are used in the Old Turkish period will allow us to better understand the importance of the concepts to which these words refer. In these expressions, the destruction of the state, province and sovereignty is explained with the destruction of the house and bark: Sıŋar süsi ebig barkıg yulgalı bardı “Half his army went to plunder our house and bark.” (Bilge Kagan Inscription Eastern Side 32; Tekin 1998:74-75); Seleŋe kudı yorıpan Karagan kısılta, ebin barkın anta buzdum “I marched down the Selenga (river) and destroyed his house and home there at the Karagan pass.” (Bilge Kagan Inscription, Eastern Side 37; Tekin 1998:74-75). Perhaps the great importance given to the tombs of the kagans and their construction in the most beautiful way could also be a projection of a similar mental world: Aŋar adınçıg bark yaraturtum “I had them build an extraordinary tomb.” (Kül Tigin Inscription, Southern Side 12; Tekin 1998:38-39).

yapıyor olmalıydı. “ev” ve çoğu yerde onunla birlikte ele alınan “bark” sözcüklerinin Eski Türkçe döneminde geçtiği kimi sözcelere bakmak bu sözcüklerin gönderimde bulunduğu kavramların önemini daha iyi anlayabilmeyi sağlayacaktır. Bu sözcelerde devletin, ilin, egemenliğin yok olması evin barkın yıkılması ile anlatılmıĢtır: *Sıŋar süsi ebig barkıg yulgalı bardı* “Yarı ordusu evimizi barkımızı yağmalamak için gitti.” (Bilge Kağan Yazıtı Doğu Yüzü 32; Tekin 1998:74-75); *Seleŋe kudı yorıpan Karağan kısılta, ebin barkın anta buzdum* “Selenga (nehri boyunca) aĢağıya yürüyüp Karağan geçidinde, evini barkını orada bozdum.” (Bilge Kağan Yazıtı Doğu Yüzü 37; Tekin 1998:74-75). Belki kağanların türbelerine çok önem verilip en güzel biçimde imar edilmesi de yine benzeri bir zihinsel dünyanın izdüĢümü olabilir: *Aŋar adınçıg bark yaraturtum* “Onlara olağanüstü bir türbe yaptırttım.” (Kül Tigin Yazıtı Güney Yüzü 12; Tekin 1998: 38-39).

2.3. (13th, 17th, 26th and 52nd Race): “There is always light, be patient.”

Under this heading, the 13th, 17th, 26th and 52nd races containing similar messages are together.

These races will be evaluated. The common doctrine that overlaps them in terms of the content to be discussed will be underlined, respectively.

The 13th race is like another version of the proverb, “If you haven’t lived, you can never lose hope.”

“Hope is the bread of the poor,” says another proverb, but the 13th race is truly always hopeful.

2.3. (13’üncü, 17’inci, 26’ıncı ve 52’inci Irk): “Her zaman ıĢık var, sabırlı ol”

Bu baĢlık altında benzer mesajlar içeren 13, 17, 26 ve 52‟nci ırk birlikte değerlendirilmiĢtir. Sırasıyla, bu ırk‟lar ele alınacak içerik açısından örtüĢtükleri ortak öğretinin altı çizilecektir.

13‟üncü ırk, “Çıkmadık candan ümit kesilmez” atasözünün bir baĢka versiyonu gibidir.

“Umut fakirin ekmeğidir” der bir baĢka atasözü ama 13‟üncü ırk gerçekten her zaman umut

The Journal of Social Science / Year: 3, Issue: 8, September 2016, pp. 121-144

Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Science / Yıl: 3, Sayı:8, Eylül 2016, s. 121-144

[redacted]

Turgay Sebzecioğlu

Turgay Sebzecioğlu

He says it is. We should not be pessimistic, one day God will use a greasy ladle as a reason and grant the thing that no money can buy, namely life.

olduğunu söylemektedir. Karamsar olmamak gerekir, gün gelir Tanrı yağlı bir kepçeyi sebep kılar ve hiçbir paranın satın alamayacağı Ǧeyi, yani hayatı bağıǦlar.

(13) a. Transcription

(13) a. **Yazıçevrimi**

The wolf remained in the dormitory. The one who found a greasy whip was wailed, and his sweat was gone in death.

Tengrilig kurtga yurtta kalmiǦ. Yaglıg kamıç bulupan yalgayu tirilmiǦ, ölümde ozmiǦ tér.

Ança biliŋler:

Ança biliŋler:

b1. Tekin (2013) translation

A devout old woman was left alone in the abandoned campsite. She found a greasy ladle and licked it, and thus she remained alive and escaped death.

Just know:

b2. Yıldırım et al. (2013) translation

(The fortune says this): "A devout old woman was stranded in an abandoned inn. She found a greasy ladle and licked it, thus surviving. She escaped death."

“Just know.”

b3. Orkun (1994) translation 128

b1. **Tekin (2013) çevirisi**

Dindar (bir) yaşlı kadın terk edilmiş kamp yerinde (yalnız) kalmış. Yağlı bir kepçe bulup yalamış, (öylece) hayatta kalmış, ölümden kurtulmuş, der.

Öylece biliniz:

b2. **Yıldırım ve diğ. (2013) çevirisi**

(Fal şöyle) der: “Dindar, yaşlı bir kadın terk edilmiş bir konaklama yerinde kalakalmış. Yağlı bir kepçe bulup, (onu) yalayarak hayatta kalmış. Ölümden dönmüş.”

“Öylece biliniz.”

b3. **Orkun (1994) çevirisi** 128

A religious old man was left in a dormitory and was saved from death by licking the edge of a greasy spoon.

Dindar (bir) ihtiyar yurtta kalmış yağlı (bir) kaşık kenarını yalayarak dirilmiş ölümden kurtulmuş.

Know this.

Bunu biliniz.

The picture drawn by the 13th race is impressive. An old and helpless woman, but religious

13‟üncü ırk‟ın çizdiği tablo etkileyicidir. YaĢlı ve çaresiz bir kadın; ama *dindar*

("Tengrilig") and has faith in God. Let the entire tribe abandon her. God, the provider, comes to the aid of the helpless, helpless, and lonely woman with a simple greasy ladle. With this picture painted by the 13th race, he addresses his reader as follows: "O hopeless man, religious man, does this state of yours suit you? Isn't your piety enough to make your trust in God eternal? No matter how bad the situation is, stand up and continue fighting!"

(“Tengrilig”) ve Tanrı‟ya güveni var. Varsın bütün oba onu terk etmiĢ olsun. Rızık veren Tanrı aciz, çaresiz ve yalnız kadının imdadına basit bir yağlı kepçeyle yetiĢir. 13‟üncü ırk çizdiği bu tabloyla okuyucusuna Ģöyle seslenir: “Ey umutsuz insan, dindar insan, Ģu halin sana yakıĢıyor mu? Dindarlığın Tanrı‟ya olan itimadını sonsuz kılmaya yeterli değil mi? Durum ne kadar kötü olursa olsun kalk ve savaĢmaya devam et!”.

The 17th race is the revelation of God's grace, which is given a little

17‟nci ırk, 13‟üncü ırk‟ta biraz daha örtük verilen

more implicitly in the 13th race.

Tanrının inayetinin açımlanmıĢ

It is like a form. God, who saved the lonely and helpless old woman with a greasy ladle, similarly saved a mount that was about to die of fatigue, hunger, and thirst with the water and fresh grass he brought to it on the mountain. The 13th and 17th races are like a paraphrase of the proverb, "If a kid is born in the sheep pen, grass grows in the plain."

biçimi gibidir. Yalnız ve çaresiz yaĢlı kadını bir yağlı kepçeyle kurtaran Tanrı, aynı biçimde yorgunluk, açlık ve susuzluktan ölmek üzere olan bir binek atını da dağda karĢısına çıkardığı su ve taze ot ile kurtarmıĢtır. 13 ve 17‟nci ırk "Ağılda oğlak doğsa ovada otu biter" atasözünün baĢka sözcüklerle ifadesi gibidir.

(17) a. Transcription

(17) a. **Yazıçevrimi**

There is only one tour left to search and hunt around the place. Teŋri küçiŋe tag on the road sub blind, yiş on the wet grass, yorıyu barıpan, sub drinken, yāş yépen ozmiş tér in death.

Özlük at öŋ yérde arıp oŋup turu kalmiĢ. Teŋri küçiŋe tag üze yol sub körüpen, yiĢ üze yaĢ ot körüpen, yorıyu barıpan, sub içipen, yāĢ yépen ölümde ozmiĢ tér.

SOBIDER

The Journal of Social Science / Year: 3, Issue: 8, September 2016, pp. 121-144

SOBİDER

Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Science / Yıl: 3, Sayı: 8, Eylül 2016, s. 121-144

[redacted]

Turkish Tradition and Wisdom Path Encoded with Symbols for Irk Bitig

Irk Bitig'e Sembollerle Kodlanmış Türk Töresi ve Bilgelik Yolu

Ança biliŋler:
Edgü ol.

Ança biliŋler:
Edgü ol.

b1. Tekin (2013) translation

b1. **Tekin (2013) çevirisi**

(A) riding horse was left stranded in the desert, exhausted from fatigue (and thirst). (Then) by the grace of God, he saw a path

(Bir) binek atı çölde yorgunluktan (ve susuzluktan) bitkin halde kalakalmış. (Sonra) Tanrının inayeti ile dağ üstünde yol (ve) su

(and) water on the mountain, and fresh grass in the mountain meadow, and walked on; by drinking water and eating fresh grass, he was saved from death.	*görerek, dağ çayırında (da) taze ot görerek yürüyüp gitmiş; su içip taze (ot) yiyerek ölümden kurtulmuş, der.*
Just know that (this fortune telling) is good.	*Öylece biliniz: (Bu fal) iyidir.*
b2. Yıldırım et al. (2013) translation	b2. **Yıldırım ve diğ. (2013) çevirisi**

(The fortune says this): "A special horse got tired and exhausted in the desert and was left stranded. By the power of God, it saw a spring of water on a mountain and a meadow and grass on a forested mountain and walked (to those places). It drank water and ate grass and escaped death."	*(Fal şöyle) der: "Bir hususi at çölde yorulup, bitkin düşüp kalakalmış. Tanrının kudretiyle bir dağ üzerinde su kaynağı görerek, bir ormanlık dağda çayır çimen görerek yürüyüp (oralara) gitmiş. Su içip, ot yiyerek ölümden dönmüş."*
"Just know that (this fortune-telling) is good."	*"Öylece biliniz: (Bu fal) iyidir."*
b3. Orkun (1994) translation	b3. **Orkun (1994) çevirisi**

The mounted horse, tired and stopped in the sunny place, was saved from death by seeing a road and water on the mountain, and by seeing fresh grass on the hill covered with forest, by walking and arriving, by drinking water and eating fresh grass.

Binek at güneşli yerde yorgun argın dura kalmış tanrının kudreti sayesinde dağ üstünde yol, su görerek ormanla kaplı tepe üstünde taze ot görerek yürüyüp vararak su içip taze (ot) yiyerek ölümden kurtulmuştur.

It is good to know this.

Bunu biliniz iyidir bu.

The 26th race is in the grip of despair with a symbolic picture drawn with words.

26‟ncı ırk, sözcüklerle çizdiği sembolik bir tabloyla umutsuzluğun pençesine

He advises not to get carried away. It's as if he's addressing his interlocutor: "Don't be sad because the night is dark and there's no ray of light to brighten your eyes. Look, you said the night would never end, the darkness would never end, but dawn is breaking. Everything is now illuminated. All darkness will be illuminated with the

kapılmamayı salık vermektedir. Âdeta muhatabına Ģöyle seslenmektedir: “Gece karanlık, gözlere fer olacak bir ıĢık hüzmesi yok diye üzülme, bak, gece bitmez, karanlık dinmez demiĢtin ama Ģafak söküyor. Her Ģeyin üzeri artık aydınlandı. Bütün karanlıklar Ģafağın sökmesiyle aydınlanacak, o halde bil ki ey karamsar insan, yine

dawn, so know that, oh pessimistic person, many hopes will enter your life like the sun."

güneǴ gibi nice umutlar girecek yaǴamına”.

(26) a. Transcription

(26) a. **Yazıçevrimi**

The morning dawned, the earth cleared, the sun rose. Kamag uze yaruk bolt ter.

Taŋ taŋlardı, udu yér yarudı, udu kün tugdı. Kamag üze yaruk boltı tér.

Ança biliŋ: Edgü ol.

Ança biliŋ: Edgü ol.

b1. Tekin (2013) translation

b1. **Tekin (2013) çevirisi**

The dawn broke and the earth was illuminated and the sun rose. Everything became bright, he says.

Şafak söktü ve yer aydınlandı ve güneş doğdu. Her şeyin üzeri aydınlık oldu, der.

Just know: (This fortune) is good.

Öylece bilin: (Bu fal) iyidir.

b2. Yıldırım et al. (2013) translation

b2. **Yıldırım ve diğ. (2013) çevirisi**

(The fortune says): "Dawn broke. Then the earth became bright. Then the sun rose.

(Fal şöyle) der: "Şafak söktü. Sonra yer aydınlandı. Sonra güneş doğdu.

The Journal of Social Science / Year: 3, Issue: 8, September 2016, pp. 121-144

Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Science / Yıl: 3, Sayı:8, Eylül 2016, s. 121-144

Turgay Sebzecioğlu

Turgay Sebzecioğlu

(Then) everything became bright."

(Ardından) her şeyin üzeri aydınlık oldu."

"Just know: (This fortune-telling) is good."

"Öylece bilin: (Bu fal) iyidir."

b3. Orkun (1994) translation

b3. **Orkun (1994) çevirisi**

Dawn broke, the world was illuminated. The sun rose. There was light on everything.

Şafak söktü, dünya aydınlandı. Gün doğdu. Her şey üstünde ışık oldu.

It's good to know this.

Bunu bil iyidir bu.

The 52nd race is like a more explicit explanation of the implicit message in the 26th race. In this race, the message is no longer

52‟nci ırk, 26‟ncı ırk‟taki örtük mesajın daha açık izahı gibidir. Bu ırk‟ta mesaj artık

It is very clear: “Sorrowful man, it is dark around you and everywhere is filled with dark clouds that depress your heart… But do not despair; because those dark clouds carry the sun. Those dark clouds carry rain that will bring fertility to the earth and make you smile. Darkness is evidence for the birth of light!”

çok açıktır: “Kederli adam, etrafın karanlık ve her yer yürek sıkan kara bulutlarla dolu… Ama umutsuz olma; çünkü o kara bulutlar güneG taGıyor. O kara bulutlar toprağa bereket getirecek, yüzünü güldürecek yağmur taGıyor. Karanlık aydınlığın doğumuna delildir!”.

(52) a. Transcription

(52) a. **Yazıçevrimi**

Er busuG̣lug, teŋri bulıtlıg boltı. [Bulıt] āra kün tugmiG̣, busanç āra meŋi kelmiG̣ tér.

Ança biliŋler: Edgü ol.

b1. Tekin (2013) translation

The man was worried, the sky became cloudy. The sun rose from the clouds, worries

(and) joy has come from among them, he says. 130

[redacted]

Just know that (this fortune telling) is good.

b2. Yıldırım et al. (2013) translation

(The fortune says): "The man was sad, the sky became cloudy.

Er busuG̣lug, teŋri bulıtlıg boltı. [Bulıt] āra kün tugmiG̣, busanç āra meŋi kelmiG̣ tér.

Ança biliŋler: Edgü ol.

b1. **Tekin (2013) çevirisi**

Adam kaygılı, gök bulutlu oldu. Bulutlar arasından güneş doğmuş, kaygılar

arasından (da) sevinç gelmiş, der. 130

Öylece biliniz: (Bu fal) iyidir.

b2. **Yıldırım ve diğ. (2013) çevirisi**

(Fal şöyle) der: "Adam kederli, gökyüzü bulutlu oldu. (Ardından,

(Then, the sun rose from among the clouds) and joy came from among the sorrow and sadness."

bulutların) arasından güneş doğmuş, keder ve üzüntülerin arasından sevinç gelmiş.”

"Just know that (this fortune-telling) is good."

“Öylece biliniz: (Bu fal) iyidir.”

b3. Orkun (1994) translation

b3. **Orkun (1994) çevirisi**

The man was in sorrow, the sky became cloudy. The sun rose and happiness came amidst the sorrow.

Adam elemli, gök bulutlu oldu. Arada gün doğmuş elem arasında saadet gelmiş.

It is good to know this.

Bunu biliniz iyidir bu.

The implicit meaning in the 26th race is explained with the 52nd race, and the races are together

26‟ncı ırk‟taki örtük anlamın 52‟inci ırk‟la izaha kavuĢmuĢ olması, ırk‟ların birlikte bir

It shows that the characters are placed around a textual context or purpose. The many races in the book create a context in terms of textual meaning and complement each other.

metinsel bağlam veya bir amaç etrafında yerleĢtirildiğini göstermektedir. Kitaptaki birçok ırk, metinsel anlam açısından bir bağlam oluĢturmakta ve birbirlerini tamamlamaktadırlar.

The use of concepts such as sun, brightness, light in both races is a sign of the Turks' belief in the sun.

Her iki ırk‟ta da güneĢ, aydınlık, ıĢık gibi kavramların kullanılması Türklerin güneĢe

("kün, künäş") once again reveals the value they give and the meanings they ascribe. Indeed, even in Kutadgu Bilig, the khan is represented with the character Küntogdı. Demirtaş

(“kün, künäĢ”) verdikleri değeri ve yükledikleri anlamları bir kez daha ortaya koymaktadır. Nitekim, Kutadgu Bilig‟de bile kağan *Küntogdı* karakteriyle temsil edilmektedir. DemirtaĢ‟a

SOBIDER

The Journal of Social Science / Year: 3, Issue: 8, September 2016, pp. 121-144

SOBİDER

Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Science / Yıl: 3, Sayı: 8, Eylül 2016, s. 121-144

[redacted]

Turkish Tradition and Wisdom Path Encoded with Symbols for Irk Bitig

Irk Bitig'e Sembollerle Kodlanmış Türk Töresi ve Bilgelik Yolu

According to (2004), the sun, a symbol of Küntogdı, represents justice with its light, honesty with its brightness, and virtue with its warmth (p. 174).

(2004) göre, Küntogdı‟nın bir sembolü olan güneG ıGığıyla adaleti, parlaklığıyla dürüstlüğü, sıcaklığıyla ise erdemi temsil etmektedir (s. 174).

2.4. (16th Race): “It is ungrateful to seek happiness only in the past.”

2.4. (16’ıncı Irk): “Mutluluğu yalnızca geçmiGte aramak nankörlüktür”

> The 16th race believes that ingratitude is both a bad characteristic and does nothing but harm to the person.

> 16‟ıncı ırk, nankörlüğün hem kötü bir özellik olduğunu hem de kiGiye zarardan baGka

It conveys through a symbolic narrative that it will not bring anything. Ingratitude is a kind of usurpation of rights because it is unfair to the person who does the favor. In this respect, every ungrateful person is a thief. The 16th race underlines this point precisely: “If you are ungrateful, theft will take up residence in your soul and rot it!” The fact that the horse is covered in wounds indicates a spiritual deterioration. Despite all the kindness shown to it, the horse is stuck in its not-so-bright past. Ingratitude, like a crow, wounds

bir Gey getirmeyeceğini sembolik bir öykülemeyle aktarmaktadır. Nankörlük iyilik yapan kiGiye bir haksızlık olduğu için bir nevi hak yemedir. Bu açıdan her nankör bir hırsızdır. 16‟ncı ırk tam bu noktanın altını çizmektedir: “Eğer nankör olursan hırsızlık ruhunu mesken tutacak ve onu çürütecektir!”. Atın yara bere içinde kalması ruhsal bir bozulmayı anlatmaktadır. At, kendisine yapılan onca iyiliğe karGın pek de parlak olmayan geçmiGine saplanıp kalmıGtır. Nankörlük, bir karga gibi atın ruhunu

the horse's soul and restricts its freedom.

yaralamakta, özgürlüğünü kısıtlamaktadır.

(16) a. Transcription

(16) a. **Yazıçevrimi**

Dare to write. Is there an open run. In the morning, the ogre kept the horse cold. It is said that a snow-covered camel's nest stands on its wind and tail.

Toruk at semritti. Yérin öpen yügürü barmiǴ. Utru yérde ogrı sookuǴup tutupan minmiǴ. Yéliŋe, kudursugıŋa tegi yagrıpan kamǴayu umatın turur tér.

So you know: It's closed.

Ança biliŋ: Yablak ol.

b1. Tekin (2013) translation

b1. **Tekin (2013) çevirisi**

The lean horse grew fat. He thought of his place and ran off. On the way, a thief came across him, caught hold of the horse and mounted it. The horse was covered in wounds from its mane and tail, and stood motionless.

Zayıf at semirdi. (Kaldığı) yerini düşünüp koşarak gitmiş. Yolda karşısına (bir) hırsız çıkmış, (atı) tutup (üstüne) binmiş. (At hızlı koşmaktan) yelesine ve kuyruğuna kadar yara bere içinde kalmış, kımıldayamadan duruyor, der.

Just know: (This fortune) is bad.	*Öylece bilin: (Bu fal) kötüdür.*
b2. Yıldırım et al. (2013) translation	b2. **Yıldırım ve diğ. (2013) çevirisi**
(The fortune says as follows): "(A person) fattened a lean horse and the horse thought of its former place and ran (towards that place). On the road, a thief appeared before it. The thief caught hold of (the horse) and mounted it. (The horse) remained covered in wounds, from its mane to its tail, and stood motionless."	*(Fal şöyle) der: "(Bir kimse) bir zayıf atı semirttikten sonra at (eski kaldığı) yerini düşünüp koşarak (o yere doğru) gitmiş. Yol üstünde karşısına bir hırsız çıkmış. Hırsız, (atı) tutup (üstüne) binmiş. (At) yelesine, kuyruğuna kadar yara içinde kalıp kımıldayamadan duruyor."*

"Just know that (this fortune-telling) is bad."

“Öylece bilin: (Bu fal) kötüdür.”

b3. Orkun (1994) translation

b3. **Orkun (1994) çevirisi**

The weak horse remembered the place where it had been fattened and ran off, encountered a thief there, caught him, and was poisoned up to his udders (tail?) and became incapable of moving.

Zayıf at semizlediği yeri hatırlayarak fırlayıp varmış oradaki yerde (bir) hırsız(la) karşılaşıp (onu) tutarak binmiş memelerine (kuyruğuna?) kadar zehirlenerek harekete gayri muktedir kalır.

Know this, this is bad.

Bunu bil fenadır bu.

Besides the harms of ingratitude, being stuck in the past does more harm than good to a person.

Nankörülüğün zararları yanında, geçmiĢe saplanıp kalmanın insana faydadan çok zarar getireceği bu ırk“ta aktarılmak istenen bir diğer öğretidir. Buna göre, insan geçmiĢini bilmeli,

This is another teaching that is intended to be conveyed to this race. Accordingly, people should

know their past, but they should also continue their journey into the future by learning from it.

ancak geçmiĢinden ders alarak geleceğe ait yolculuğuna da devam etmelidir.

2.5. (22nd Race): “The secret is not in the mirror, but in you… Know yourself.”

2.5. (22’inci Irk): “Sır aynada değil sen de… Kendini bil”

[redacted]

Turgay Sebzecioğlu

Turgay Sebzecioğlu

Knowing yourself is a universal virtue. It is the foundation of many religious beliefs or teachings.

“Kendini bilmek” evrensel bir erdemdir. Birçok dini inanıĢ veya öğretinin temel

It is one of the principles of the 22nd race. It has a philosophical basis rooted in ancient debates. The 22nd race, which conveys the essence of this virtue through metaphors, possesses symbolic depth. With the intricacy of the mirror metaphor, race has become a powerful narrative.

ilkelerinden biridir. Kadim tartıĢmalarda yer alan felsefik bir temeli vardır. Bu erdeminin özünü mecazlarla aktaran 22‟inci ırk, sembolik bir derinliğine sahiptir. Ayna benzetmesinin giriftliğiyle ırk, güçlü bir anlatıma dönüĢmüĢtür.

(22) a. Transcription

The shadow has darkened his long-toned eyes. Tomorrow is renewed, the night is expanding, sweat.

So you know: Be humble; be clear and concise.

(22) a. **Yazıçevrimi**

Uzun tonlug közüŋüsin kölke ıçgınmiĢ. Yarın yaŋrayur, kéçe keŋrenür, tér.

Ança biliŋler: Muŋlug ol; anyıg yablak ol.

b1. Tekin (2013) translation

(A) woman dropped her mirror into the lake. (That's why) she complains in the mornings and complains in the evenings.

b1. **Tekin (2013) çevirisi**

(Bir) kadın aynasını göle düşürmüş. (Bu yüzden) sabah(ları) söyleniyor, akşam(ları) sızlanıyor.

Just know that (this fortune telling) is sad, it is very bad.

Öylece biliniz: (Bu fal) üzücüdür, çok kötüdür.

b2. Yıldırım et al. (2013) translation

b2. **Yıldırım ve diğ. (2013) çevirisi**

(The fortune says): "A woman dropped her mirror into a lake. She complains in the morning and complains in the evening."

(Fal şöyle) der: "Bir kadın, aynasını göle düşürmüş. Sabah söyleniyor, akşam sızlanıyor."

"Know that (this fortune-telling) is troubling and very bad."

"Öylece biliniz: (Bu fal) sıkıntı vericidir, çok kötüdür."

b3. Orkun (1994) translation 132

b3. **Orkun (1994) çevirisi** 132

[redacted]

[A] priest has dropped his bell into the lake. It rings softly in the morning; it rings unpleasantly at night.

[bir] papas çanını göle düşürmüş sabah hafif hafif çalar; gece kulağa hoş gelmeyen bir surette çalar.

Know that this evil is tormenting,

Bunu biliniz azap vericidir bu şer,

this is bad.

fenadır bu.

The 22nd one gives the message of “Throw the unreal into the lake, it is not you, give voice to the “you” inside you”

Gerçek olmayanını göle at, o sen değilsin, içindeki “sen”e ses ver mesajını veren 22‟inci

The race also bears traces of the universal roots of Yunus Emre's teachings. The 22nd race addresses its interlocutor: "Don't grieve for that mirror anymore! That mirror is inside you, the human being... Everything exists in your essence. You are a part of this universe, and the universe is a part of you. If you truly want to see yourself, you don't need a mirror. What you need to do is discover yourself. The true mirror is the inner mirror that will help you discover yourself, and if you haven't found it, grieve, cry, and groan! The greatest loss is not finding that inner mirror, and worse, not being aware of that mirror!"

ırk, Yunus Emre öğretisinin evrensel köklerine iliĢkin de izler taĢımaktadır. 22‟nci ırk muhatabına seslenmektedir: “Aynasını göle düĢüren kadın artık o ayna için üzülme! O ayna senin yani insanoğlunun içinde… Özünde her Ģey mevcut. Sen bu evrenin bir parçasısın ve evrende senin bir parçandır. Hem gerçekten kendini görmek istiyorsan aynaya ihtiyacın yok. Yapman gereken kendini keĢfetmek. Gerçek ayna kendini keĢfetmeye yarayacak içsel aynadır ve sen asıl onu bulamadıysan üzül, ağla, sızlan! En büyük kayıp o içsel aynayı bulamamakta ve daha da kötüsü o aynanın farkında olmamakta!”.

2.6. (24th Race): “Do not be exhausted in pursuit of empty goals”

2.6. (24’üncü Irk): “BoĢ hedefler peĢinde tükenme”

The 24th race will be careful that empty and useless goals will waste human life in vain.

24‟üncü ırk, boĢ ve faydasız hedeflerin insan ömrünü boĢ yere tüketeceğine dikkat

It is necessary to aim for the right goals and be nourished with the right information when young. In this context, the "blind colt" in the 24th race refers to a young person whose eyes have not yet opened and who has not yet discovered the challenges and necessities of life. If a young person aims or is directed towards the wrong goal, he will be deprived of the mother's milk that will keep his immune system strong throughout his life. Youth is his day. Old age is his night. With the analogy of looking for the udder of a male horse, the 24th race draws attention to futile goals. In a job, the person "gets milk from a billy goat"

çekmektedir. Gençken doğru hedeflere yönelmek, doğru bilgilerle beslenmek gerekmektedir. Bu bağlamda, 24‟üncü ırk‟taki “kör tay”, henüz gözü açılmamıĢ, hayatın zorluklarını, gerekliliklerini keĢfedememiĢ genç bir insana gönderimde bulunmaktadır. Bir genç, eğer yanlıĢ hedefe yönelir veya yönlendirilirse hayatı boyunca bağıĢıklığını diri tutacak anne sütünden mahrum kalacaktır. Gençlik onun gündüzüdür. YaĢlılık onun gecesidir. *Erkek atta meme aramak* benzetmesiyle 24‟üncü ırk, boĢ hedeflere dikkat çekmektedir. KiĢi bir iĢte “tekeden süt

The Journal of Social Science / Year: 3, Issue: 8, September 2016, pp. 121-144

Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Science / Yıl: 3, Sayı: 8, Eylül 2016, s. 121-144

[redacted]

Turkish Tradition and Wisdom Path Encoded with Symbols for Irk Bitig

Irk Bitig'e Sembollerle Kodlanmış Türk Töresi ve Bilgelik Yolu

He may and should be determined to "get it done"; but he should also know that in real life, you can't milk a goat. If a young person wastes his time on empty goals, it will be too late when he gets old. It will be harder for him to find the truth in the darkness of old age.

çıkarma" azminde olabilir, olmalıdır da; ama, gerçek hayatta tekenden süt sağılamayacağını da bilmelidir. Genç, boǴ hedeflerle zamanını israf ederse yaǴlandığında iǴ iǴten geçmiǴ olacaktır. YaǴlılık karanlığında doğruyu bulması artık zorlaǴacaktır.

(24) a. Transcription

A male slave asks for a breast.
Sweep the middle of the day,
sweep the middle of the night,
wherever you are, you say.

(24) a. **Yazıçevrimi**

Teglük kulun érkek yunt(t)a emig tileyür. Kün ortu yütürüp, tün ortu kanta, negüde bulgay ol, tér.

So you know: It's ugly.

Ança biliŋler: Yabız ol.

b1. Tekin (2013) translation

b1. **Tekin (2013) çevirisi**

A blind colt is looking for a male horse's udder (to suckle). He loses it in broad daylight and asks, "Where and how can he find it at midnight?"

Kör (bir) tay (emmek için) erkek atta meme arıyor. Güpegündüz kaybedip gece yarısı nerede, nasıl bulacak, der.

Just know that (this fortune telling) is bad.

Öylece biliniz: (Bu fal) kötüdür.

b2. Yıldırım et al. (2013) translation

b2. **Yıldırım ve diğ. (2013) çevirisi**

(The fortune says): "A blind colt is looking for the udder of a male horse. "Where and how will he find (his mother's udder) at midnight, having lost it in broad daylight?"

(Fal şöyle) der: "Kör bir tay, erkek atta meme arıyor. "Güpegündüz kaybedip gece yarısı (annesinin memesini) nerede, nasıl bulacak?"

"Just know that (this fortune-telling) is bad."

"Öylece biliniz: (Bu fal) kötüdür."

(A) blind colt asks for healing from a male horse. What is his condition, loaded at noon and bloody at midnight?

(Bir) kör tay erkek attan şifa diliyor öğleyin yüklü olarak gece yarısı kanlı olarak ne vaziyettedir bu.

Know that this is bad.

Bunu biliniz fenadır bu.

2.7. (27th Race): “A mouthful without effort poisons the personality.”

2.7. (27’inci Irk): “Emeksiz lokma kiĢiliği zehirler”

In the 27th race, the earnings obtained without labor and sweat are a benefit to the individual and society.

27‟nci ırk‟ta, emek harcamadan, ter dökmeden elde edilen kazancın kiĢiye, topluma bir

The idea that it would not bring good was emphasized. The wolf mentioned in the Race, having survived many dangers, found a sheep ready to eat on a road. The sheep poisoned it because ready-made food dulls the wolf's hunting ability. A wolf, its

hayır getirmeyeceği düĢüncesi üzerinde durulmuĢtur. Irk‟ta sözü edilen kurt, nice tehlikeler atlatarak yiyebileceği koyunu bir yol üzerinde hazır bulmuĢtur. O koyun onu zehirler; çünkü hazır yemek kurdun avcı olma özelliğini köreltir. Avlanma

hunting instinct dulled, eventually dies of starvation. There is no treat for the wolf. If a wolf is hungry, it shows no gratitude to anyone. It hunts and brings its prey without asking anyone. If the wolf shows gratitude, it loses its wolf-like quality and becomes no different from a domestic dog tied to a rope in its owner's garden. It loses its freedom and nobility.

güdüsü körelen kurt en sonunda açlıktan ölür. Kurda ikram olmaz. Kurt acıkırsa kimseye minnet etmez. Kimseye sormadan gider avını yakalar, getirir. Kurt minnet ediyorsa, kurt olma vasfını kaybeder ve sahibinin bahçesinde ipe bağlı evcil bir köpekten farkı kalmaz. Özgürlüğü ve asilliği kalmaz.

(27) a. Transcription

(27) a. **Yazıçevrimi**

The rich man was frightened. The wolf fought. The wolf sucked his mouth. The wind blew his fur.

Bay er koń ürküpen barmiĢ. Börike sookuĢmiĢ. Böri agzı emsimiĢ. Esen tüükel bolmiĢ tér.

Ança biliŋler:
Edgü ol.

Ança biliŋler:
Edgü ol.

b1. Tekin (2013) translation

b1. **Tekin (2013) çevirisi**

The Journal of Social Science / Year: 3, Issue: 8, September 2016, pp. 121-144

Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Science / Yıl: 3, Sayı:8, Eylül 2016, s. 121-144

[redacted]

Turgay Sebzecioğlu

Turgay Sebzecioğlu

A rich man's sheep got scared and ran away. He met a wolf (on the road). The wolf's mouth was poisoned. Thus, the sheep remained safe and sound.

Zengin (bir) adamın koyunu ürküp kaçmış. (Yolda bir) kurda rastlamış. (O sırada) kurdun ağzı zehirlenmiş. (Koyun böylece) sağ salim kalmış, der.

Just know that (this fortune telling) is good.

Öylece biliniz: (Bu fal) iyidir.

b2. Yıldırım et al. (2013) translation

b2. **Yıldırım ve diğ. (2013) çevirisi**

(The fortune says): "A rich man's sheep got scared and ran away. (The sheep) encountered a wolf. The wolf's mouth was poisoned. (Thus) the sheep remained safe and sound."

(Fal şöyle) der: "Zengin bir adamın koyunu ürküp kaçmış. (Koyun) bir kurda rastlamış. Kurdun ağzı zehirlenmiş. (Koyun böylece) sağ salim kalmış."

"Just know that (this fortune-telling) is good."

"Öylece biliniz: (Bu fal) iyidir."

b3. Orkun (1994) translation

b3. **Orkun (1994) çevirisi**

The rich man's sheep got scared and met the wolf. The wolf's mouth watered and he was happy.

Zengin adam koyunu ürküp varmış kurda rastlamış kurdun ağzı sulanmış sağ, keyifli olmuştur.

It is good to know this.

Bunu biliniz iyidir bu.

In Orkun's (1994) translation, it is unclear whether the "sound and joyful" is the wolf or the sheep. If the "sound and joyful" is the sheep, the translation contains a weakness within its meaning. For example, a direct cause-and-effect relationship cannot be established between the wolf's salivation and the sheep's

Orkun (1994) çevirisinde "sağ, keyifli" olanın kurt mu yoksa koyun mu olduğu tam olarak anlaĢılamamaktadır. Eğer "sağ, keyifli" olan koyunsa çeviri metni kendi anlamı içerisinde bir zayıflık içermektedir. ġöyle ki, kurdun ağzının sulanmasıyla koyunun kurtulması arasında doğrudan bir neden-sonuç

salvation. If the wolf is the sound and joyful, the message-transmitting function of race is eliminated, resulting in a text that is difficult to understand.

iliĢkisi kurulamamaktadır. Eğer sağ ve keyifli olan kurtsa, ırk‟ın bir mesaj aktarma iĢlevi ortadan kalkmakta, anlamlandırılması güç bir metne dönüĢmektedir.

[redacted]

2.8. (29th Race): “Know how to take risks when necessary” 134

2.8. (29’uncu Irk): “Gerektiğinde risk almayı bil” 134

The 29th race is the one where life does not allow us to calculate all our steps in advance,

29‟uncu ırk, yaĢamın bütün adımlarımızı önceden hesaplayabilmemize izin vermediği,

Therefore, he emphasizes the necessity of taking risks in certain situations if necessary. The cripple mentioned in "Irk" must have had no choice but to take risks for his family. Here, the concept of "risk" is presented as blended with recklessness, entrepreneurship, and hard work; because reuniting a man with his family is not a risk that can be explained by the concept of "gambling." "Irk" portrays a bold cripple who is reckless for his family.

bu yüzden kimi durumlarda gerekiyorsa risk alınması gerektiği üzerinde durmaktadır. Irk‟ta sözü edilen sakatatçının da ailesi için risk almaktan baĢka çaresi kalmamıĢ olmalıdır. Burada “risk” kavramı daha çok gözü karalık, giriĢimcilik ve emek ile harmanlanarak verilmiĢtir; çünkü, adamın ailesine geri kavuĢması, “kumar oynamak” kavramıyla açıklanabilecek bir risk değildir. Irk, ailesi için gözünü budaktan sakınmayan *alp* bir sakatatçı profili çizmektedir.

(29) a. Transcription

(29) a. **Yazıçevrimi**

The old man who had beaten the boy's head with a hammer went to the inner courtyard. We did not lose the boy's head, and nine or ten empty hands won. The boy will learn a lot from the victory.

Oyma er oglanın kisisin tutug urupan oĢ iç oygalı barmiĢ. Oglın kiĢisin utuzmaduk, yana tokuz on boĢ koń utmiĢ. Oglı yutuzı kop ögirer tir.

Ança biliŋler:
Edgü ol.

Ança biliŋler:
Edgü ol.

b1. Tekin (2013) translation

b1. **Tekin (2013) çevirisi**

(An) offal seller put his children (and) wife as hostages and went to carve the internal organs and intestines (of the slaughtered sheep in a race). He did not lose his children (and) wife (in the race), and moreover, he won ninety sheep. His children and his wife were always happy, he said.

(Bir) sakatatçı çocuklarını (ve) karısını rehin olarak koyup (bir yarışta, kesilen koyunların) iç organ ve bağırsaklarını oymaya gitmiş. (Yarışta) çocuklarını (ve) karısını kaybetmemiş, üstelik doksan koyun kazanmış. Çocukları ve kadını hep seviniyorlar, der.

Just know that (this fortune telling) is good.

Öylece biliniz: (Bu fal) iyidir.

[redacted]

Turkish Tradition and Wisdom Path Encoded with Symbols for Irk Bitig

Irk Bitig'e Sembollerle Kodlanmış Türk Töresi ve Bilgelik Yolu

b2. Yıldırım et al. (2013) translation

(The fortune says this): "An offal seller went to take out the internal organs (of animals) by putting his children and wife as hostages. Not only did he not lose his children and wife, but he also gained ninety sheep. His children and wife were all happy."

b2. **Yıldırım ve diğ. (2013) çevirisi**

(Fal şöyle) der: "Bir sakatatçı, çocuklarını ve karısını rehin olarak ortaya koyup (hayvanların) iç organlarını çıkarmaya gitmiş. Çocuklarını ve karısını kaybetmemesinin yanı sıra fazladan doksan koyun kazanmış. Çocukları ve karısı hepsi seviniyorlar."

"Just know that: (This fortune-telling) is good."

"Öylece biliniz: "(Bu fal) iyidir."

b3. Orkun (1994) translation

b3. **Orkun (1994) çevirisi**

(A) gambling man won the dangerous game by gambling with his son and his men and not only did he not lose his son and his men, he also swallowed ninety stray sheep and his son and his servants were always happy.

(Bir) kumarcı adam oğlunu adamlarını kumara vurarak tehlikeli oyunu alıp (kazanıp) varmış oğlunu adamlarını kaybetmedikten başka doksan sahipsiz koyun yutmuş (kazanmış) oğlu hizmetçileri hep memnundur.

It is good to know this.

Bunu biliniz iyidir bu.

2.9. (30th and 31st Race): "You cannot eat game meat without hunting."

2.9. (30'uncu ve 31'inci Irk): "Ava çıkmadan av eti yiyemezsin"

The 30th race is like another expression of the

30‟uncu ırk, *başlamak bitirmenin yarısıdır*,

saying, “Beginning is half the battle.”

sözünün baĢka sözlerle ifadesi gibidir.

It conveys the message: "To leave the path, you must enter the path." The lazy expectation, summarized by the saying "pears are cooked, they fall into my mouth," is, for this race, an empty expectation. Race conveys this truth simply, symbolically, and through narrative, thus enhancing its memorability for its readers.

Yoldan gitmek için yola girmelisin, mesajını vermektedir. *Armut piş, ağzıma düş* deyimiyle özetlenen tembel beklentisi bu ırk‟a göre boĢ bir beklentidir. Irk, bu gerçeği sade, sembolik ve öyküleĢtirerek anlatmıĢ ve böylelikle okuyucuları için akılda kalıcılığı artırmıĢtır.

(30) a. Transcription

(30) a. **Yazıçevrimi**

Is there a gypsy woman with a son? The road is bad. Ogire says he will come.

Çıgań er oglı kazgançka barmiĢ. Yolı yaramiĢ. Ögire sebinü kelir tér.

Ança biliŋler:
Edgü ol.

Ança biliŋler:
Edgü ol.

b1. Tekin (2013) translation

The son of a poor man went to earn money. His journey was beneficial. He comes home joyful and happy.

Just know that (this fortune telling) is good.

b1. **Tekin (2013) çevirisi**

Yoksul (bir) adamın oğlu (para) kazanmaya gitmiş. Yolculuğu yararlı olmuş. Neşe ve sevinç içinde (eve) geliyor, der.

Öylece biliniz: (Bu fal) iyidir.

b2. Yıldırım et al. (2013) translation

(The fortune says): "A poor man's son went to earn money. His journey was beneficial. He comes back cheerful and happy."

"Just know that (this fortune-telling) is good."

b2. **Yıldırım ve diğ. (2013) çevirisi**

(Fal şöyle) der: "Yoksul bir adamın oğlu para kazanmaya gitmiş. Yolculuğu yararlı olmuş. Neşelenip sevinerek geliyor."

"Öylece biliniz: (Bu fal) iyidir."

b3. Orkun (1994) translation

b3. **Orkun (1994) çevirisi**

The poor man's son went to seek income and succeeded; he came back happy and contented.

Fakir adam oğlu kazanç aramaya varmış yolu muvaffakiyeti olmuş; memnun sevinerek gelir.

It is good to know this.

Bunu biliniz iyidir bu.

The Journal of Social Science / Year: 3, Issue: 8, September 2016, pp. 121-144

Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Science / Yıl: 3, Sayı:8, Eylül 2016, s. 121-144

Turgay Sebzecioğlu

Turgay Sebzecioğlu

The 31st race is the presentation of the teachings of the 30th race in another narrative. This presentation,

31‟inci ırk, 30‟uncu ırk‟taki öğretinin bir baĢka öyküleme ile sunuluĢudur. Bu sunuluĢ,

Like other works of Irk Bitig, it is in the fable style. In this respect, and more generally in terms of narrative narrative, it is possible to say that Irk Bitig is the forerunner of many works such as Kutadgu Bilig, Gülistan, Bostan, Mantıku't Tayr, and Mesnevi, or a carrier of earlier Aesop's fables and Kelile Dimne. Aydoğanlar suggests that Aesop's fables and Kelile Dimne may have reached the Uyghurs through the Assyrians (2012: 29).

Irk Bitig‟in baĢka ırk‟larında olduğu gibi yine fabl tarzındadır. Bu açıdan ve daha genel anlamda öyküleĢtirerek anlatma bakımından Irk Bitig‟in Kutadgu Bilig, Gülistan, Bostan, Mantıku‟t Tayr, Mesnevî gibi birçok eserin öncüsü ya da daha önceki Ezop (Aisopos) masalları ve Kelile Dimne‟nin bir taĢıyıcısı olduğunu söylemek mümkündür. Aydoğanlar, Ezop masalları ve Kelile Dimne‟nin Süryaniler aracılığıyla Uygurlara ulaĢmıĢ olabileceğinin bilgisini düĢmektedir (2012: 29).

(31) a. Transcription

Leopards do not go to the mountains. Eŋin meŋin bulmiĢ. The nest of the bulupan teaches the cause of the income.

Ança biliŋ: Edgü ol.

b1. Tekin (2013) translation

(A) tiger went hunting. It found its prey. It found (its prey) and

(31) a. **Yazıçevrimi**

Bars kéyik eŋke meŋke barmiĢ. Eŋin meŋin bulmiĢ. Bulupan uyasıŋaru ögire sebinü kelir tér.

Ança biliŋ: Edgü ol.

b1. **Tekin (2013) çevirisi**

(Bir) kaplan avlanmaya gitmiş. Avını bulmuş. (Avını) bulup

came back to its nest with joy and happiness, he says.

yuvasına neşe ve sevinç içinde geliyor, der.

Just know: (This fortune) is good.

Öylece bilin: (Bu fal) iyidir.

b2. Yıldırım et al. (2013) translation

b2. **Yıldırım ve diğ. (2013) çevirisi**

(The fortune says): "A leopard went hunting. It found its prey. It found (its prey) and came back to its nest joyfully and happily." 136

*(Fal şöyle) der: "Bir leopar ava çıkmış. Avını bulmuş. (Avını) bulup yuvasına neşelenip sevinerek geliyor."*136

[redacted]

"Just know: (This fortune-telling) is good."

"Öylece bilin: (Bu fal) iyidir."

b3. Orkun (1994) translation

b3. **Orkun (1994) çevirisi**

(A) tiger went in search of prey, found its prey and came back to its nest with joy.

(Bir) kaplan av aramaya varmış avını bulmuş bularak yuvasına doğru memnun sevinip gelir.

It's good to know this.

Bunu bil iyidir bu.

In summary, the 30th and 31st races cannot set out on the road without getting up, nor can they walk that road without

Özetle 30 ve 31‟inci ırk, “Kalkmadan yola çıkamaz, o yoldan yürümeden de

It can be said that the author tried to convey the message “you cannot reach the goal” to his readers. Therefore, what is good in these races (“Edgü ol”) is not the will of luck, as Stebleva (2011: 201) says. What is good is being able to put forth the effort that will bring about that luck. In this sense, it can easily be said that Irk Bitig is not a “fatalistic” book. Therefore, it would not be a correct interpretation for the phenomenon of “misfortune” or “unluckiness” to be the condition of evil, as claimed by Seçkin (1915: 1447) within the scope of the 22nd, 24th, 36th and 61st races; because the main characters discussed in Irk Bitig have free will over their fate. God’s will emerge according to the will of the person. If bad deeds are done, evil emerges, if good deeds are done, good emerges. "Unlucky" or "bad

hedefe ulaĢamazsın” mesajını okuyucularına aktarmaya çalıĢmıĢtır, denilebilir. Dolayısıyla, bu ırk‟larda *iyi* olan (“Edgü ol”), Stebleva‟nın (2011: 201) söylediği gibi talihin yaver gitmesi değildir. Ġyi olan o talihi ortaya çıkaracak emeği ortaya koyabilmektir. Bu anlamda Irk Bitig‟in “kaderci” bir kitap olmadığı rahatlıkla söylenebilir. Dolayısıyla, sözgelimi Seçkin‟in (1915: 1447) 22, 24, 36, 61‟inci ırk‟lar kapsamında iddia ettiği gibi “kısmetsizlik” ya da “Ģanssızlık” olgusunun kötülüğün koĢulu olması doğru bir yorumlama olmayacaktır; çünkü Irk

luck" is not a condition of evil, but a consequence of evil deeds. Indeed, the epilogue quoted in the Introduction states that "everyone has a chance"

Bitig‟de hakkında konuĢulan ana karakterler kaderleri konusunda irade sahibidir. Tanrı‟nın *kut*u kiĢinin iradesine göre ortaya çıkmaktadır. Kötü iĢler yapılırsa kötülük, iyi iĢler yapılırsa iyilik ortaya çıkar. “Kısmetsizlik” ya da “Ģanssızlık” kötülüğün koĢulu değil, yapılan kötülüklerin bir sonucudur. Zaten *Giriş* bölümünde aktarılan sondeyiĢte “herkesin talihi

The phrase "it is one's own responsibility" reveals the importance Irk Bitig gives to individual will in the emergence of "good" or "evil". It has been mentioned above why the 22nd and 24th races are called "evil" and which mistakes of individuals lead to evil. For the interpretation of the 36th race, see Sebzecioğlu (2016: 90).

kendisinin sorumluluğundadır" ibaresi, Irk Bitig"in "iyilik" ya da "kötülük" ün ortaya çıkıĢında kiĢi iradesine verdiği önemi ortaya koymaktadır. 22 ve 24"üncü ırk"ların neden "kötü" olarak adlandırıldığına, kiĢilerin hangi hatalarının kötülüğe yol açtığına yukarıda değinilmiĢti. 36"ncı ırk"ın yorumu için ise Sebzecioğlu"na (2016: 90) bakılabilir.

2.10 (35th and 58th Race): "Respect the ancestor"

2.10 (35'inci ve 58'inci Irk): "Ataya hürmet et"

Respect for parents, elders and elders in Turkish customs is still alive.

Türk töresinde bulunan ana babaya, yaĢlılara, büyüklere saygı halen yaĢamakta

and the ancient nature of this ceremony is proven in the testimony of many proverbs such as "Even if the elders step on a bridge, do not pass by", "It is a mistake to pass in front of your mother or father", "He who does not know his ancestors does not know his God". One of the couplets in which Kutadgu Bilig conveys the tradition of "respecting your ancestors" is as follows: "The elders are respected, this is the law of the world; when the elders come, stand up" (couplet 4153; Arat 2006: 721).

ve bu törenin kadimliği "Ulular köprü olsa basıp geçme", "Ana ata önünden geçmek hata", "Atasını tanımayan Allah'ını tanımaz" gibi birçok atasözünün Ģahitliğinde ispatlanmaktadır. Kutadgu Bilig'in "ataya hürmet" töresini aktardığı beyitlerden biri Ģudur: "Büyükler muhteremdir, bu dünya kanunudur; büyük gelince ayağa kalk" (beyit 4153; Arat 2006: 721).

The 35th race is a reason to answer the question, "Why should the ancestors be respected?"

35'inci ırk, "Ataya neden hürmet edilmelidir?" sorusuna yanıt olacak bir gerekçe

It presents the story and lays the intellectual groundwork for the

sunmakta ve aĢağıda değinilecek 58'inci ırk'ta

teachings conveyed in the 58th race, which will be discussed below. The 35th race speaks of a war. Many people die in war, and this is so commonplace that many of those killed on the battlefield sometimes appear as mere lumps of flesh. Those dead have no owner, no one to cry over. However, this is not the case for parents. They await their children with tearful eyes, and it is they who rejoice wholeheartedly for the survivors. Therefore, parents and elders should be respected.

aktarılan öğretiye yönelik düĢünsel bir zemin hazırlamaktadır. 35‟inci ırk bir savaĢtan söz etmektedir. SavaĢta birçok insan ölür ve bu öyle kanıksanır ki savaĢ meydanında ölenlerin çoğu kimi zaman bir et yığınıymıĢ gibi görünür. O ölülerin ne bir sahibi ne de bir ağlayanı vardır. Oysa, anne baba için durum öyle değildir. Onlar yaĢlı gözlerle çocuklarını beklerler ve asıl onlar hayatta kalanlar için yürekten sevinirler. Bu yüzden anne-babaya, büyüklere hürmet edilmelidir.

[redacted]

(35) a. Transcription

(35) a. **Yazıçevrimi**

The man went to the shop. The horse was on the road. The man hit the bird. The bird hit the bird's wing and hit the horse that was going to the farm. The farmer's blood will flow down the field.

Er süke barmiG. Yolta atı armiG. Er kugu kuGka sokuGmiG. Kugu kuG kanatıŋa urup anın kalıyu barıpan ögiŋe kaŋıŋa tegürmiG. Ögi kaŋı ögirer sebinür tér.

Ança biliŋler:
Edgü ol.

Ança biliŋler:
Edgü ol.

b1. Tekin (2013) translation

b1. **Tekin (2013) çevirisi**

(A) man went to the army. On the way, his horse got tired. The man met a swan. The swan flapped its wings and flew away with him, bringing him back to his parents. His parents were filled with joy and happiness.

(Bir) adam orduya gitmiş. Yolda atı yorulmuş. Adam (bir) kuğu kuşuna rastlamış. Kuğu kuşu (onu) kanatlarına vurup onunla uçmuş ve anasına babasına eriştirmiş. Anası ve babası neşe ve sevinç içinde, der.

Just know that (this fortune telling) is good.

Öylece biliniz: (Bu fal) iyidir.

b2. Yıldırım et al. (2013) translation

(The fortune says this): "A man went to war. His horse got tired on the way. The man met a swan. The swan took (him) on its wings and soared, bringing him to his mother and father. His mother and father were joyful and happy."

"Just know that (this fortune-telling) is good."

b3. Orkun (1994) translation

b2. **Yıldırım ve diğ. (2013) çevirisi**

(Fal şöyle) der: "Bir adam savaşa gitmiş. Yolda atı yorulmuş. Adam bir kuğuya rastlamış. Kuğu (onu) kanadına alarak böylece yükselip giderek (adamı) annesine ve babasına ulaştırmış. Annesi ve babası neşelenip seviniyor."

"Öylece biliniz: (Bu fal) iyidir."

b3. **Orkun (1994) çevirisi**

The Journal of Social Science / Year: 3, Issue: 8, September 2016, pp. 121-144

Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Science / Yıl: 3, Sayı:8, Eylül 2016, s. 121-144

[redacted]

Turgay Sebzecioğlu

Turgay Sebzecioğlu

A man was on his way to the army, and his horse fell ill. He came across a swan race, mounted the swan's wing, and rode off to meet his parents. His parents were overjoyed and happy.

Adam orduya varmış yolda atı hastalanmış; adam kuğu koşuna rastlamış kuğu kuşu kanadına bindirerek kalkarak varıp anasına babasına vasıl etmiş. Anası, babası memnun sevinir.

It is good to know this.

Bunu biliniz iyidir bu.

The 58th race completes the message that was tried to be given in the 35th race and in doing so

58‟inci ırk, 35‟inci ırk‟ta verilmeye çalıĢılan mesajı tamamlamakta ve bunu yaparken

They use more understandable language. The fundamental message in this race is this: Listen to your parents! They don't mean you any harm. They are more experienced than you, and you have a lot to learn from them. No matter how much you turn a deaf ear to them, no matter how angry you get at them, ultimately, life will bring you to the point where you understand the truth of their warnings and advice. However, you can learn some truths without going through painful experiences. So, turn to your parents and listen to them!

daha anlaĢılır ifadeler kullanmaktadır. Bu ırk‟ta temel mesaj Ģudur: *Anne ve babanı dinle! Onlar senin kötülüğünü düşünmezler. Onlar senden daha tecrübeli ve onlardan öğrenecek çok şeyin var. Ne kadar onlara kulağını kaparsan kapa, onlara ne kadar kızarsan kız sonuçta hayatın seni getireceği nokta onların yaptığı uyarılar ve nasihatlerin doğruluğunu anlamaktır. Ancak, bazı gerçekleri acı tecrübeler yaşamadan da öğrenebilirsin. O hâlde anne babana yüzünü dön ve onlara kulak ver*!

(58) a. Transcription

(58) a. **Yazıçevrimi**

There is a table in front of his son. Don't worry, don't come. Let me get some grass, let me calm my blood with soap, let me get a kick.

Oglı öginte kaŋınta öbkelepen tezipen barmiĢ. Yana sakınmiĢ, kelmiĢ. Ögüm ötin alayın, kaŋım sabın tıŋlayın, tép kelmiĢ tér.

Ança bilinler:
Edgü ol.

b1. Tekin (2013) translation

The son (of the house) ran away, angry with his father and mother. (Then) he thought again and came back. Let me take my mother's advice, my father's words.

[redacted]

He said, "He came (back) to listen."

Just know that (this fortune telling) is good.

b2. Yıldırım et al. (2013) translation

(The fortune says): "The boy got angry with his mother and father

Ança bilinler:
Edgü ol.

b1. **Tekin (2013) çevirisi**

(Evin) oğlu babasına anasına öfkelenerek kaçıp gitmiş. (Sonra) yine düşünmüş, (geri) gelmiş. Anamın öğüdünü alayım, babamın sözlerini

dinleyeyim diye (geri) gelmiş, der.

Öylece biliniz: (Bu fal) iyidir.

b2. **Yıldırım ve diğ. (2013) çevirisi**

(Fal şöyle) der: "Oğlan, annesine babasına öfkelenerek kaçıp

and ran away. (Then) he thought again and came back. He came back so that he could take my mother's advice and listen to my father's words."

gitmiş. (Sonra) yine düşünmüş, (geri) gelmiş. Annemin öğüdünü alayım, babamın sözlerini dinleyeyim diye (geri) gelmiş."

"Just know that (this fortune-telling) is good."

"Öylece biliniz: (Bu fal) iyidir."

b3. Orkun (1994) translation

b3. **Orkun (1994) çevirisi**

His son ran away from his mother and father, angry, and thinking again, he came back. He decided to take his mother's advice and listen to his father's words and came back.

Oğlu anasından babasından öfkelenip kaçarak varmış yine düşünmüş gelmiş. Anamın nasihatini alayım, babamın sözünü dinleyim deyip gelmiş.

It is good to know this.

Bunu biliniz iyidir bu.

2.11. (46th Race): "Greed gradually consumes a person."

2.11. (46'ıncı Irk): "Açgözlülük insanı yavaG yavaG tüketir"

The 46th race is a trait that leads people to

46"ncı ırk, açgözlülük ve doymazlığın insanı nasıl

frustration, as greed and insatiability

hüsrana sürükleyen bir özellik

He tells the story through stories. The camel mentioned in the Race is so greedy that it is virtually blinded by worldly goods. Yet, as it eats, it doesn't even realize that it's sinking deeper and deeper into the swamp. It sinks deeper and deeper, and if it had a chance of escape, it was destroyed when the fox devoured it.

olduğunu öyküleyerek aktarmaktadır. Irk‟ta sözü edilen deve o kadar aç gözlüdür ki âdeta dünya malıyla kör olmuĢtur. Oysaki, yedikçe bataklığa battığının farkında bile değildir. Gittikçe batmıĢ, bir kurtulma Ģansı var idiyse de o da tilkinin kendisini yemesiyle yok olmuĢtur.

Turkish Tradition and Wisdom Path Encoded with Symbols for Irk Bitig

Irk Bitig'e Sembollerle Kodlanmış Türk Töresi ve Bilgelik Yolu

(46) a. Transcription

The fox has fallen to the ground. He has eaten the grass. He has eaten the fox himself.

Bilingual Ança: Speak[l]and write.

b1. Tekin (2013) translation

A camel fell into a swamp. It continued to eat, sinking (again), but was itself eaten by a fox.

Just know that (this fortune telling) is bad.

b2. Yıldırım et al. (2013) translation

(The fortune says): "A camel fell into a swamp. While it was

(46) a. **Yazıçevrimi**

Tebe titigke tüǴmiǴ. Basınu yémiǴ. Özin tilkü yémiǴ tér.

Ança biliŋler: Yab[l]ak ol.

b1. **Tekin (2013) çevirisi**

Bir deve bir bataklığa düşmüş. Bata bata (yine) yemeye devam etmiş, (fakat) kendisini (de) bir tilki yemiş, der.

Öylece biliniz: (Bu fal) kötüdür.

b2. **Yıldırım ve diğ. (2013) çevirisi**

(Fal şöyle) der: "Bir deve bataklığa düşmüş. Batarken

sinking, it continued to eat. (But) it was eaten by a fox."

"Just know that (this fortune-telling) is bad."

yemeye devam etmiş. (Fakat) kendisini (de) bir tilki yemiş."

"Öylece biliniz: (Bu fal) kötüdür."

b3. Orkun (1994) translation

b3. **Orkun (1994) çevirisi**

The camel fell into the mud, recovered itself, and was eaten by a fox.

Know that this is bad.

Deve çamura düşmüş kendini toparlayarak yemiş kendisini (de) tilki yemiş.

Bunu biliniz fenadır bu.

[redacted]

The elite, in this race, carries the message that insisting on evil and not choosing what is good leads to evil.

(2016: 1447).

Seçkin, bu ırk"ta, kötülükte ısrarcı olmanın, iyi olanı seçmemenin kötülüğe yol açtığı mesajının

verildiğini belirtmektedir (2016: 1447).

2.12. (49th Race): “You can be successful by knowing yourself and your abilities.”

2.12. (49’uncu Irk): “Kendini ve yeteneklerini bilerek baĢarılı olabilirsin”

> The 49th race is the one that says you will be stronger when you are yourself and not trying to be someone else.

> 49‟uncu ırk, baĢkası olmaya çalıĢmayıp kendin olduğun zaman daha güçlü olacağının

It offers its teaching. “If you want to discover your power, find your essence,” it is said. This message, as in other races, is conveyed using artful and implicit language. In Race, the story tells of a wild goat that escaped a wild predator that had come to hunt. The wild goat did the best it could and climbed a steep rock. If the wild goat had tried to escape the predator by running on the plain, it would most likely have been eaten. The message conveyed by this story is as follows: Know yourself! Know your abilities! If you know yourself, you will know what and how much you can do. If you know what and how much you can do, you will know how to be happy, what work you can do to earn a living, and what you can be successful at. If you know yourself, you will avoid paths

öğretisini sunmaktadır. “Gücünü keĢfetmek istiyorsan özünü bul”, denmektedir. Bu mesaj, diğer ırk‟larda olduğu gibi sanatlı ve örtük bir dil kullanılarak aktarılmıĢtır. Irk‟ta avlanmaya gelen vahĢi yırtıcıdan kurtulan bir yaban keçisinden söz edilmektedir. Yaban keçisi, kendisinin yapabileceği en iyi Ģeyi yapmıĢ, yalçın bir kayaya tırmanmıĢtır. Eğer yaban keçisi yırtıcıdan düz yolda kaçarak kurtulmayı deneseydi büyük olasılıkla yem olacaktı. Bu öykü ile aktarılmak istenen mesaj Ģöyledir: *Ey insan kendini tanı! Yeteneklerini bil! Kendini bilirsen neyi ne kadar yapabileceğini de bilirsin. Neyi ne kadar yapabileceğini bilirsen nasıl mutlu olacağını, hangi işle uğraşarak geçimini sağlayacağını, hangi konuda başarılı olabileceğini de bilirsin.*

that will lead you to unhappiness and failure.

Kendini tanırsan, seni mutsuzluğa ve başarısızlığa iletecek yollara girmezsin.

(49) a. Transcription

There is no leopard gecko. Amgaka sokiĢmiĢ in the middle. Does Esri Amga swim to the shore in a kayak, does he not die in death? It seems that death wears out the head of the dead.

Ança biliŋ: Edgü ol.

(49) a. **Yazıçevrimi**

Bars kéyik eŋleyü meŋleyü barmiĢ. Ortu yérde amgaka sokiĢmiĢ. Esri amga yalım kayaka ünüp barmiĢ, ölümte ozmiĢ. Ölümte ozupan ögire sebinü yorıyur tér.

Ança biliŋ: Edgü ol.

[redacted]

Turgay Sebzecioğlu

Turgay Sebzecioğlu

b1. Tekin (2013) translation

A tiger went hunting. In the middle of nowhere, he came across a wild goat. The spotted wild goat climbed a steep rock and escaped death. He escaped death and walked away joyfully and cheerfully, he says.

Just know: (This fortune) is good.

b2. Yıldırım et al. (2013) translation

b1. **Tekin (2013) çevirisi**

Bir kaplan avlanmaya gitmiş. Orta yerde bir yaban keçisine rastlamış. Benekli yaban keçisi gidip yalçın bir kayaya çıkmış, ölümden kurtulmuş. Ölümden kurtulup sevinç ve neşe içinde yürüyüp gidiyor, der.

Öylece bilin: (Bu fal) iyidir.

b2. **Yıldırım ve diğ. (2013) çevirisi**

(The fortune says this): "A leopard went hunting. It came across a wild goat in the middle of nowhere. The spotted wild goat went and climbed up a steep rock. It came back from death. It escaped death and continues its life in joy and happiness."

(Fal şöyle) der: "Bir leopar avlanmaya çıkmış. Orta yerde bir yaban keçisine rastlamış. Benekli yaban keçisi gidip yalçın bir kayaya çıkmış. Ölümden dönmüş. Ölümden kurtulup neşe ve sevinç içinde yaşamını sürdürüyor."

"Just know: (This fortune-telling) is good."

"Öylece bilin: (Bu fal) iyidir."

b3. Orkun (1994) translation

b3. **Orkun (1994) çevirisi**

The tiger animal (prey) was there willingly on the ground… or it came across a tabby (?) that climbed up onto a steep rock and escaped death, and by escaping death it was walking

Kaplan hayvan (av) canı isteyerek varmış orada yerde ...ya rastlamış tekir renkli (?) sarp kayaya çıkıp varmış ölümden kurtulmuş, ölümden kurtularak

happily and happily.

memnun sevinip yürüyor.

It's good to know this.

Bunu bil iyidir bu.

2.13. (54th Race): "He who does not tell his troubles cannot find a cure."

2.13. (54’üncü Irk): “Derdini söylemeyen derman bulamaz”

The 54th race is for people to talk about their problems and find the right ways to communicate.

54‟üncü ırk, insanların sorunları için konuĢmalarını, doğru iletiĢim yollarını bulmalarını

and advises them to try to find solutions by sharing their troubles. This race reminds us of the proverb, "People talk and talk, animals sniff and sniff." Through words, people's hearts and the gates of heaven are opened. Even if people on earth don't hear the word, God hears it in heaven.

ve dertlerini paylaĢarak çözüm bulmaya çalıĢmalarını salık vermektedir. Bu ırk, bize, “Ġnsanlar konuĢa konuĢa, hayvanlar koklaĢa koklaĢa” atasözünü çağrıĢtırmaktadır. Sözle insanların kalpleri de açılır göğün kapıları da. Yerde insan duymasa bile gökte Tanrı duyar sözü.

(54) a. Transcription

The servant crows for the sake of the servant, the raven begs for the blessing. Üze Teŋri éşidti, centuries people know.

Ança biliŋ: Edgü ol.

b1. Tekin (2013) translation

The slave's word is a request from the master, the raven's word is a plea to God. God above heard (these), he says, and man below knew.

Just know: (This fortune) is good.

b2. Yıldırım et al. (2013) translation

(The fortune tells us this): "The word of the slave is a petition to the lord. The word of

(54) a. **Yazıçevrimi**

Kul sabı begiŋerü ötünür, kuzgun sabı teŋrigerü yalbarur. Üze Teŋri éÇidti, asra kiÇi bilti tér.

Ança biliŋ: Edgü ol.

b1. **Tekin (2013) çevirisi**

Kölenin sözü beyinden ricadır, kuzgunun sözü Tanrı'ya yakarıştır. (Bunları) yukarıda Tanrı işitti, aşağıda insan bildi, der.

Öylece bilin: (Bu fal) iyidir.

b2. **Yıldırım ve diğ. (2013) çevirisi**

(Fal şöyle) der: "Kölenin sözü beyine arzdır. Kuzgunun sözü (ise) tanrıya

the raven is a petition to God. God heard (the raven's petition) above. Mankind understood (the slave's petition) below."

yalvarıştır. (Kuzgunun yalvarışını) yukarıda tanrı işitti. (Kölenin arzını) aşağıda insanoğlu anladı."

SOBIDER

The Journal of Social Science / Year: 3, Issue: 8, September 2016, pp. 121-144

SOBİDER

Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Science / Yıl: 3, Sayı: 8, Eylül 2016, s. 121-144

[redacted]

Turkish Tradition and Wisdom Path Encoded with Symbols for Irk Bitig

Irk Bitig'e Sembollerle Kodlanmış Türk Töresi ve Bilgelik Yolu

"Just know: (This fortune-telling) is good."

"Öylece bilin: (Bu fal) iyidir."

b3. Orkun (1994) translation

The word of a servant is a prayer against his master; the word of a raven is a supplication against God. God above heard, man below knew.

It's good to know this.

b3. **Orkun (1994) çevirisi**

Kul sözü beyine karşı duadır; kuzgun sözü tanrıya karşı yalvarır. Üstte tanrı işitti, aşağıda insan bildi.

Bunu bil iyidir bu.

2.14. (57th Race): “Be careful with perception management”

2.14. (57’inci Irk): “Algı yönetimine karĢı dikkatli ol”

The 57th race contains a dense symbolic narrative. Irk Bitig's book of khanate

57‟nci ırk, yoğun sembolik bir anlatım içermektedir. Irk Bitig‟in bir kağanlık kitabı

Because of this, various strategies related to statecraft or war are encountered in some races. From this perspective, it can be said that the 57th race warned the khan, his people, or high-ranking officials to be vigilant against propaganda that portrays lies as truth. This inference regarding the content of the race, like all academic studies, ultimately contains an assumption. New

olması dolayısıyla kimi ırk‟larında devlet yönetimi veya savaĢa iliĢkin çeĢitli stratejilere rastlanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, 57‟nci ırk‟ın kağanı, kağanın halkını veya üst düzey yöneticileri, yalanı gerçekmiĢ gibi gösteren propagandalara karĢı uyanık olmak konusunda uyardığı söylenebilir. Irk‟a iliĢkin bu içerik çıkarımı en nihayetinde

academic studies are needed to understand the teachings of the 57th race, and indeed all races in the Irk Bitig, more clearly and without controversy. Only in this way can the validity of the proposed assumptions be verified.

bütün akademik çalıĢmalar gibi bir varsayım içermektedir. 57‟nci ırk‟ın ve elbette Irk Bitig‟deki bütün ırk‟ların öğretisini daha açık, daha az tartıĢmasız anlamak hususunda yeni akademik çalıĢmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Öne sürülen varsayımların doğruluğu da ancak böyle denetlenebilir.

> As briefly mentioned above, the 57th race is for those who make things seem as if they did not happen,

> Yukarıda kısaca değinildiği gibi, 57‟nci ırk, olmamıĢ Ģeyleri olmuĢ gibi gösterenlere,

It conveys an implicit message that one should be careful of those who distort the truth and lie. The 57th Race emphasizes that one should not believe everything heard without research and without accessing the source, as some people can lead people in undesirable directions with false information and break their defenses. It also suggests that one should be wary of all forms of perception management. The girl described in the Race believes that her lover has died, and her bucket is 141

gerçeği çarpıtanlara, yalan söyleyenlere dikkat edilmesi gerektiğine iliĢkin örtük bir mesaj vermektedir. 57‟nci ırk; araĢtırma yapılmadan, kaynağına ulaĢılmadan duyulan her Ģeye inanılmaması gerektiğini, birilerinin insanları yalan bilgilerle istenmeyen yönlere çekebileceğini, savunma direncini kırabileceğini belirtmektedir. Her türlü algı yönetimine karĢı dikkatli olunması gerektiğini söylemektedir. Irk‟ta anlatılan kız sevgilisinin öldüğüne, kovasının

He was led to believe that he was frozen. This was a lie told to him. However, if he had not acted emotionally before being subjected to perception management, but had used his mind and calmly investigated the truth, he would not have fallen into the sadness that affected him so deeply.

donduğuna inandırılmıĢtır. Bu ona söylenen bir yalandır. Oysaki, algı yönetimine maruz kalmadan önce duygusal davranmayıp aklını kullansaydı, soğukkanlı bir biçimde gerçeği araĢtırsaydı kendisini derinden etkileyen hüzne düĢmeyecekti.

(57) a. Transcription

(57) a. **Yazıçevrimi**

The old man is dead, the old man is dead. What is the reason for this? He is a king. What is the reason for this? He is a sun.

Kanıgı ölmiĢ, köŋeki toŋmiĢ. Kaŋı nelük ölgey ol? Beglik ol. Köneki nelük toŋgay? KüneĢke olurur ol.

Ança biliŋler: bu kiraz başınta āz emgeki bar; kén yana edgü bolur.

Ança biliŋler: bu ırk baĢınta āz emgeki bar; kén yana edgü bolur.

b1. Tekin (2013) translation

b1. **Tekin (2013) çevirisi**

(The girl's) favorite lover died, his bucket (also) froze. Why should his favorite lover die? He

(Kızın) gözde sevgilisi ölmüş, kovası (da) donmuş. Gözde sevgilisi niçin ölsün? Beydir o.

is a gentleman. Why should his bucket freeze? It is standing in the sun.

Kovası niçin donsun? Güneşte duruyor.

Just know that: (This fortune) is a little painful at the beginning; (but) it will be good again later.

Öylece biliniz: (Bu fal(ın) başında biraz acı var; (ama) sonra yine iyi olur.

b2. Yıldırım et al. (2013) translation

b2. **Yıldırım ve diğ. (2013) çevirisi**

(The fortune says:) "(The girl's) lover died, his bucket (also) froze. "Why should her lover die? He is a gentleman! Why should his bucket freeze? It is standing in the sun!"

(Fal şöyle der:) "(Kızın) sevgilisi ölmüş, kovası (da) donmuş. "Sevgilisi niçin ölsün? Beydir o! Kovası niçin donsun? Güneşte duruyor!"

"Know that there is little trouble at the beginning of this fortune. (But) later it will be good again.

"Öylece biliniz: Bu falın başında az sıkıntı vardır. (Fakat) sonra yine iyi

2016, pp. 121-144 *121-144*

[redacted]

Turgay Sebzecioğlu ***Turgay Sebzecioğlu***

"It happens." *olur.”*

b3. Orkun (1994) translation

b3. **Orkun (1994) çevirisi**

The prince(?) is dead, his bucket(?) is frozen, why should the prince die, he is noble, why should his bucket freeze, it is placed in the sun.

Prens(?) ölmüş kovası(?) donmuş prens neden ölsün asîldir kovası neden donsun güneşe konmuştur.

Know that this fortune telling is a little difficult at the beginning. But it will be good again later.

Bunu biliniz bu fal başında az zahmeti var. Fakat sonra yine iyi olur.

In the 57th race, emphasis is placed on the importance of reason,

57‟nci ırk‟ta özellikle değiĢtirilmiĢ bilgilerle

especially against manipulation with altered information.

yönlendirmelere karĢı aklın önemine vurgu

It is possible to understand that this was done from the expressions “He is a gentleman, how can he die!”, “The bucket is standing in the sun, how can it freeze!”

yapıldığını “O bir bey, nasıl ölebilir ki!”, “Kova güneĢte duruyor, nasıl donabilir ki!” ifadelerinden anlamak mümkündür.

Based on the analogy of the sun (“küneş”) and the bucket (“könek”), that is, the water source

Güneş (“küneĢ”) ve *kova* (“könek”), yani *su kaynağı* benzetmesinden yola çıkılarak

It can be thought that the following message was intended to be conveyed in the 57th race regarding the relationship between tradition and the state: "While the power of tradition, like the light of the sun, is always upon the nation, do not worry about the state weakening, losing its development and weakening, losing its light and freezing over. Just as water nourished by the sun does not freeze, the state nourished by tradition will never perish!"

57‟nci ırk‟ta töre ve devlet iliĢkisi üzerine Ģöyle bir mesajın da verilmek istendiği düĢünülebilir: “Törenin gücü, güneĢin ıĢığı gibi hep milletin üzerindeyken devletin güçsüzleĢeceğini, geliĢimini yitirip zayıflayacağını, ıĢığını kaybedip donup kalacağını düĢünerek endiĢelenme. GüneĢle beslenen su nasıl donmazsa töreyle beslenen devlet de asla yok olmaz!”.

4. Conclusion

4. Sonuç

As a result, each race in Irk Bitig is full of implicit or explicit messages.

Sonuç olarak, Irk Bitig‟de yer alan her bir ırk‟ın örtük ya da açık mesajlarla dolu bir

It appears to be a book of doctrine. The fact that an implicit message we claim exists in one race is virtually confirmed in another race has been an element that increases the reliability of this study. The use of this cohesive pattern in the text to decipher meaning can be called contextual evidence. For example, the 13th, 17th, 26th, and 52nd races explain each other, 142

öğreti kitabı olduğu görülmektedir. Bir ırk‟ta var olduğunu savladığımız örtük bir mesajın bir baĢka ırk‟ta âdeta doğrulanması, bu çalıĢmanın güvenilirliğini artıran bir unsur olmuĢtur. Metindeki bu bağdaĢıklık örüntüsünün anlamı çözmek amaçlı kullanımına bağlamsal delillendirme denilebilir. Sözgelimi, 13, 17, 26 ve 52‟nci ırk‟lar birbirini açıklamakta,142

[redacted]

It expounds and thus provides a contextual basis for the common message. This also demonstrates that when analyzing Irk Bitig, it should be considered as a whole text, not as individual lines or concepts. Previous studies have generally ignored the textual context, focusing on the possible meanings of words extracted from "rks" (races) that are not even considered as utterances.

açımlamakta ve dolayısıyla ortak mesaja bağlamsal bir zemin oluĢturmaktadır. Bu durum aynı zamanda göstermektedir ki, Irk Bitig çözümlenirken tek tek satırlar ya da kavramlar değil bir metin olarak bütünüyle ele alınmalıdır. Önceki çalıĢmalarda genellikle metinsel bağlam göz ardı edilmiĢ, bir sözce olarak bile ele alınmayan ırk‟lardan cımbızla çekilen sözcüklerin ne

This method has led to inaccurate or incomplete conclusions, such as evaluating Irk Bitig solely in terms of Buddhist, Manichaean, or Shamanist influences.

anlama gelebileceği üzerinde durulmuĢtur. Bu yöntem, Irk Bitig"in yalnızca Budist, Maniheist ya da ġamanist etkiler üzerinden değerlendirilmesi gibi yanlıĢ veya eksik sonuçların ortaya çıkmasına neden olmuĢtur.

When considered as a whole, Irk Bitig is the virtue of an individual who lives according to the law and morality.

Bir bütün hâlinde düĢünüldüğünde Irk Bitig, erdemli ve töreye uygun yaĢayan bireyin

It offers a roadmap for people to follow. Each race is like a beacon lined up on the path to becoming a virtuous, righteous, and honest human being, based on Turkish tradition. This can be understood from the frequent overlap between races and proverbs, which reflect ancient wisdom, and from similar teachings in all wisdom texts that have left their mark on Turkish history, from the Orkhon Inscriptions to Kutadgu Bilig. Therefore, this study does not view races as meaningless or indecipherably complex statements containing fortune-telling or prophecy; it attempts to demonstrate that races are part of a teaching that aims to lead people to the path of wisdom,

izlemesi gereken yol haritasını sunmaktadır. Her bir ırk; Türk töresi temelinde erdemli, doğru ve dürüst insan olma yoluna dizilmiĢ iĢaretçiler gibidir. Bunu, ırk"larla kadim bilgeliğin bir yansıması olan atasözlerinin çoğu zaman örtüĢmesinden, Orhon Yazıtlarından Kutadgu Bilig"e kadar Türk tarihine damgasını vurmuĢ bütün bilgelik metinlerindeki benzer öğretilerden anlamak mümkündür. Dolayısıyla, bu çalıĢma, ırk"ları fal ya da kehanet içeren anlamsız veya çözülemeyecek kadar karmaĢık sözceler olarak görmemiĢ, ırk"ların bilgelik, erdem ve alplık yoluna ulaĢtırmayı amaçlayan bir öğretinin parçaları olduğunu

virtue, and bravery. Of course, the analyses of races in this study cannot be considered flawless or complete. Such a claim would be unscientific and would not be in keeping with the spirit of qualitative research. However, if this study will be the trigger for more comprehensive, less open-to-interpretation textual analyses of Irk Bitig with more evidence, it will have largely achieved its purpose.

göstermeye çalıĢmıĢtır. Elbette, bu çalıĢmada ırk‟lar üzerine yapılan çözümlemelerin yanlıĢsız veya eksiksiz olduğu söylenemez. Böyle bir iddia bilimsel olmayacağı gibi nitel araĢtırmaların ruhuna da uygun olmaz. Ancak, bu çalıĢma, Irk Bitig üzerine yapılacak daha kapsamlı, birçok delillendirmeyle daha az yoruma açık metinsel çözümlemelerin tetikleyicisi olacaksa amacına büyük oranda ulaĢmıĢ demektir.

SOBIDER

The Journal of Social Science / Year: 3, Issue: 8, September 2016, pp. 121-144

SOBİDER

Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Science / Yıl: 3, Sayı: 8, Eylül 2016, s. 121-144

[redacted]

Turkish Tradition and Wisdom Path Encoded with Symbols for Irk Bitig

Irk Bitig'e Sembollerle Kodlanmış Türk Töresi ve Bilgelik Yolu

RESOURCES

ARAT, R. R. (2006). Kutadgu Bilig (translation). Istanbul: Kabalcı Publishing House.

AYDOĞANLAR, E. (2012). Animal Names and Animal-Related Concepts in Irk Bitig.

International Journal of Social and Economic Sciences [IJSES] 2 (1): pp. 27-30.

BAYAT, F. (2007a). Turkish Mythological System 1. Istanbul: Ötüken Publications.

BAYAT, F. (2007b). Turkish Mythology System 2. Istanbul: Ötüken Publications.

CLAUSON, S.G. (1972). An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish.

Oxford: Oxford University Press.

KAYNAKLAR

ARAT, R. R. (2006). *Kutadgu Bilig* (çeviri). Ġstanbul: Kabalcı Yayınevi.

AYDOĞANLAR, E. (2012). Irk Bitig‟de Hayvan Adları ve Hayvanlarla ĠliĢkili Kavramlar.

Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi [IJSES] 2 (1): s. 27-30.

BAYAT, F. (2007a). *Türk Mitolojik Sistemi 1*. Ġstanbul: Ötüken Yayınları.

BAYAT, F. (2007b). *Türk Mitoloji Sistemi 2*. Ġstanbul: Ötüken Yayınları.

CLAUSON, S.G. (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*.

Oxford: Oxford University Press.

DEMİRTAŞ, A. (2004). Semiotic Analysis of the Ruler Küntogdı Type in Kutadgu Bilig

An Approach Attempt from a Different Perspective. Turkology Research [TÜBAR], XV-/2004, pp. 160-174.

DEMĠRTAġ, A. (2004). Kutadgu Bilig‟deki Hükümdar Küntogdı Tipine Göstergebilimsel

Açıdan Bir YaklaĢım Denemesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları [TÜBAR]*, XV-/2004, s. 160-174.

ERDAL, M. (1991). Old Turkic Word Formation: A Functional Approach to the Lexicon

(Vol.I). Wiesbaden: Otto Harrassowitz.

ERDAL, M. (1991). *Old Turkic Word Formation: A Functional Approach to the Lexicon*

(Vol.I). Wiesbaden: Otto Harrassowitz.

GABAIN, A. von (2007). Grammar of Old Turkish (Translator: Mehmet Akalın). Ankara: TDK.

GABAIN, A. von (2007). *Eski Türkçenin Grameri (çeviren: Mehmet Akalın)*. Ankara: TDK.

ĠNAN, A. (1986). Shamanism in History and Today (Materials and Research). Ankara: TTK.

ĠNAN, A. (1986). *Tarihte ve Bugün Şamanizm (Materyaller ve Araştırmalar)*. Ankara: TTK.

KAYA, C. (2008). Fortune Telling in Irk Bitig. Secret Languages and Codes in Our Cultural History (Ed. Emine

KAYA, C. (2008). Irk Bitig‟de Falcılık. *Kültür Tarihimizde Gizli Diller ve Şifreler (Ed. Emine*

Gursoy Naskali-Erdal Şahin), pp. 359-368.

Gürsoy Naskali-Erdal Şahin), s. 359-368.

KELEġ, O. (2014). On Race Bitig. Access date: 02.01.2016, http://www.onaltiyildiz.com/

KELEġ, O. (2014). *Irk Bitig Üzerine*. EriĢim tarihi: 02.01.2016, http://www.onaltiyildiz.com/

[redacted]

news.php?news_id=3754 143

haber.php?haber_id=3754143

KLYAġTORNIY, S. G. (1992). Epiçeskiye syujeti v drevnetyurkskih runiçeskih palyatnikah.

KLYAġTORNIY, S. G. (1992). Epiçeskiye syujeti v drevnetyurkskih runiçeskih palyatnikah.

Vostok, Afro-Asian societies: history and modernity', 1992/5, pp. 5–17.

Vostok, Afro-aziatskiye obsestva: istoriya i sovremennost‟, 1992/5, s. 5-17.

ORKUN, H. N. (1994). Old Turkish Inscriptions. Ankara: TDK.

ORKUN, H. N. (1994). *Eski Türk Yazıtları*. Ankara: TDK.

ÖGEL, B. (2010a). Turkish Mythology (Volume I). Ankara: TTK.

ÖGEL, B. (2010a). *Türk Mitolojisi (I. Cilt)*. Ankara: TTK.

ÖGEL, B. (2010b). Turkish Mythology (Volume II). Ankara: TTK.

SEBZECIOGLU, T. (2016). The Doctrine of Khaganate in Irk Bitig. The Turkish & Islamic World

Journal of Social Research [TİDSAD], Vol. 7, pp. 80-97.

SEÇKİN, K. (2015). Race Bitig: An Ideological Fortune Telling in the Construction of Social Good and Social Evil.

Book. Teke, Issue: 4/4, December 2015, pp. 1433-1450.

STEBLEVA, I. V. (2011). The Conceptual Basis of Symbols in the Old Turkish Fortune Telling Book Irk Bitig

ÖGEL, B. (2010b). *Türk Mitolojisi (II. Cilt)* . Ankara: TTK.

SEBZECĠOĞLU, T. (2016). Irk Bitig‟de Kağanlık (Kanlık) Öğretisi. *Türk & İslam Dünyası*

Sosyal Araştırmalar Dergisi [TİDSAD], S. 7, s. 80-97.

SEÇKĠN, K. (2015). Irk Bitig: Toplumsal Ġyi ve Toplumsal Kötünün ĠnĢasında Ġdeolojik Bir Fal

Kitabı. *Teke*, Sayı: 4/4, Aralık 2015, s. 1433-1450.

STEBLEVA, Ġ. V. (2011). Eski Türkçe Fal Kitabı Irk Bitig‟de Sembollerin Kavramsal Temeli

(Translator: Halil İbrahim Usta). Turkology Journal, Volume 14 (1), pp. 195-212.

(çeviren: Halil Ġbrahim Usta). *Türkoloji Dergisi*, Cilt 14 (1), s. 195-212.

SÜMBÜLLÜ, Y. Z. (2015). Traditional Child Playing with Bones with Its Cultural Background

SÜMBÜLLÜ, Y. Z. (2015). Kültürel Arka Planı Ġle Kemikle Oynanan Geleneksel Çocuk

Minstrel from His Plays: The Example of Erzurum Province. Journal of Social Sciences [SOBİDER], Year 2, Issue 2, March 2015, pp. 18-25.

Oyunlarından AÇık: Erzurum Ġli Örneği. *Sosyal Bilimler Dergisi [SOBİDER]*, Yıl 2, Sayı 2, Mart 2015, s. 18-25.

ŞEN, S. (2004). Semantic Constrictions from the Orkhon Inscriptions to the Uyghur Manuscripts. Turkology

ġEN, S. (2004). Orhon Yazıtlarından Uygur Yazmalarına Anlam Daralmaları. *Türklük Bilimi*

Research [TÜBAR], XV-/2004, pp. 151-160.

Araştırmaları [TÜBAR], XV-/2004, s. 151-160.

TEKİN, T. (1998). Orkhon Inscriptions (Kül Tigin, Bilge Kagan, Tunyukuk). Istanbul: Simurgh

TEKĠN, T. (1998). *Orhon Yazıtları (Kül Tigin, Bilge Kağan, Tunyukuk)*. Ġstanbul: Simurg

Publications.

Yayınları.

SOBIDER

SOBİDER

The Journal of Social Science / Year: 3, Issue: 8, September 2016, pp. 121-144

Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Science / Yıl: 3, Sayı:8, Eylül 2016, s. 121-144

[redacted]

Turgay Sebzecioğlu

Turgay Sebzecioğlu

TEKİN, T. (2003). Orkhon Turkish Grammar (Published by: Mehmet Ölmez). Turkish Languages

TEKĠN, T. (2003). *Orhon Türkçesi Grameri (Yayımlayan: Mehmet Ölmez)*. Türk Dilleri

Research Series: 9. Istanbul: Book Printing House.

AraĢtırmaları Dizisi: 9. Ġstanbul: Kitap Matbaası.

TEKİN, T. (2013). Irk Bitig (Old Uyghur Fortune Telling Book).

TEKĠN, T. (2013). *Irk Bitig (Eski Uygurca Fal Kitabı)*.

Ankara: TDK.

TURKISH LANGUAGE ASSOCIATION (2003). Divan-i Luqat-i it-Türk Index (prepared by: TDK).

TURKISH LANGUAGE ASSOCIATION (2011). Great Turkish Dictionary. Ankara: TDK.

YILDIRIM, F. et al. (2013). Yenisey-Kyrgyzstan Inscriptions. Ankara: BilgeSu Publishing.

Ankara: TDK.

TÜRK DĠL KURUMU (2003). *Divan-i Luqat-i it-Türk Dizini (hazırlayan: TDK)*.

TÜRK DĠL KURUMU (2011). *Büyük Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK.

YILDIRIM, F. ve diğ. (2013). *Yenisey-Kırgızistan Yazıtları*. Ankara: BilgeSu Yayıncılık.